

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**Кафедра банківської справи**

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)

“ ____ ” _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА**на здобуття освітнього ступеня бакалавра**

зі спеціальності 072-Фінанси, банківська справа та страхування
за освітньою програмою «**Міжнародний банківський бізнес**»

на тему:

**«МІЖНАРОДНИЙ БАНКІВСЬКИЙ БІЗНЕС: ЗМІСТ ТА СУЧАСНІ
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ»**

Виконавець:

Студентка ЦЗВФН, 4зв8 групи
Довганюк Олена Ігорівна _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

Д.е.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Жердецька Лілія Вікторівна _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Одеса 2024

АНОТАЦІЯ

Довганюк О. І «Міжнародний банківський бізнес: зміст та сучасні тенденції розвитку»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності «072-Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньою програмою «Міжнародний банківський бізнес».
Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2023.

У роботі розглядаються теоретичні концепції міжнародних економічних відносин; розкрито економічний зміст та організаційні засади міжнародного банківського бізнесу; охарактеризовано нормативно правове забезпечення міжнародного банківського бізнесу.

Охарактеризовані основні етапи розвитку міжнародного банкінгу; проведено оцінювання міжнародних операцій банків України та здійснено порівняльний аналіз результатів фінансової діяльності окремих банківських систем.

Базуючись на оцінці світового досвіду, визначено вплив санкційних обмежень на міжнародні розрахунки. Проведене моделювання дозволило довести вплив активності міжнародного кредитування на прибутковість банківського сектора.

Ключові слова: банківський бізнес, банк, міжнародний банківський бізнес, санкційні обмеження, прибутковість.

ANNOTATION

Dovhanyuk O.I " International banking: identification and modern development trends "

Qualification work for a bachelor's degree
in the specialty "072-Finance, Banking and Insurance"
under the educational program "International Banking".
Odesa National Economic University. - Odesa, 2023.

The work examines theoretical concepts of international economic relations; the economic content and organizational principles of the international banking business are disclosed; the normative and legal support of international banking business is characterized.

The main stages of the development of international banking are characterized; an assessment of international operations of Ukrainian banks was carried out and a comparative analysis of the results of financial activity of individual banking systems was carried out.

Based on the assessment of world experience, the impact of sanctions restrictions on international settlements is determined. The simulation made it possible to prove the influence of international lending activity on the profitability of the banking sector.

Key words: banking business, bank, international banking business, sanctions restrictions, profitability.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОГО БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ.....	6
1.1. Теоретичні основи взаємозв'язку між міжнародною торгівлею та фінансами.....	6
1.2. Економічний зміст та організаційні засади міжнародного банківського бізнесу	15
1.3. Нормативно-правове забезпечення міжнародного банківського бізнесу	22
Висновки до Розділу 1	30
РОЗДІЛ 2 ОЦІНЮВАННЯ ОБСЯГІВ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ.....	31
2.1. Тенденції розвитку міжнародного банківського бізнесу.....	31
2.2. Оцінювання форм міжнародного банківського бізнесу в Україні.....	40
2.3. Порівняльний аналіз результатів фінансової діяльності окремих банківських систем	48
Висновки до Розділу 2	55
РОЗДІЛ 3 ОБҐРУНТУВАННЯ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ.....	57
3.1. Обґрунтування форм міжнародного банківського бізнесу.....	57
3.2. Моделювання впливу активності міжнародного кредитування на прибутковість банківського сектора	63
Висновки до Розділу 3	68
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72

ВСТУП

Актуальність теми. Банківський бізнес нині є високодинамічною діяльністю, де використовуються всі останні й новітні технології, в тому числі й міжнародних фінансових операцій. Він постійно перебуває в центрі уваги практиків, фахівців, вчених різних країн світу. Слід відзначити, що у 80-х – на початку 90-х років XX ст. у структурі міжнародних економічних відносин тривало відносно збільшення частки міжнародних послуг і операцій банківських і фінансових установ, інститутів, розвивалися міжнародні валютно-кредитні ринки і ринки цінних паперів. В останні роки кількісне збільшення різноманітних параметрів банківської системи різних країн світу супроводжувалося глибокими якісними змінами внутрішніх взаємозв'язків у цій сфері. Процес інтернаціоналізації кредитно-фінансової інфраструктури призвів до виникнення банківських синдикатів. Групи великих банків різних країн почали створювати стійкі консорціуми для надання середньо- і довгострокових позик. Наступний крок на шляху до тіснішої інтеграції національних кредитно-банківських структур – це утворення міжнародних асоціацій найбільших банків з метою спільного забезпечення своїх клієнтів усіма видами банківських послуг.

З огляду на це *метою* дослідження є обґрунтування форм міжнародного банківського бізнесу.

Досягнення цієї мети потребує поставлення та вирішення таких завдань:

- охарактеризувати теоретичні основи взаємозв'язку між міжнародною торгівлею та фінансами;
- визначити економічний зміст та організаційні засади міжнародного банківського бізнесу;
- надати характеристику нормативно-правового забезпечення міжнародного банківського бізнесу;
- визначити тенденції розвитку міжнародного бізнесу;

- провести оцінювання форм міжнародного банківського бізнесу в Україні;
- здійснити порівняльний аналіз результатів фінансової діяльності окремих банківських систем;
- обґрунтувати форми міжнародного банківського бізнесу;
- провести моделювання впливу активності міжнародного кредитування на прибутковість банківського сектора.

Об'єктом дослідження є діяльність банків на міжнародних фінансових ринках, а також обслуговування зовнішньоекономічної діяльності.

Предметом дослідження є теоретично-методичні засади та практичні аспекти щодо здійснення банками операцій на міжнародних фінансових ринках та обслуговування експортно-імпортних операцій клієнтів.

Методи дослідження. У процесі написання кваліфікаційної роботи автором використовувались наступні методи: узагальнення і систематизації, аналіз і синтез, класифікацій, економіко-статистичні, порівняння, емпіричний, графічний, аналогій, а також регресійний аналіз.

Інформаційною базою дослідження є Конституція України, закони й інші правові акти України, постанови, звітні і статистичні дані Національного банку України, Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної служби статистики України; дані Світового банку та Організації економічного співробітництва і розвитку, Європейської Комісії, матеріали наукових конференцій, звіти та аналітичні матеріали банків, а також наукові публікації, присвячені проблемам міжнародної банківської справи.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОГО БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ

1.1. Теоретичні основи взаємозв'язку між міжнародною торгівлею та фінансами

Центральна роль міжнародної торгівлі є однією з найбільш помітних рис еволюції світової економіки протягом останніх десятиліть. Припускаючи однорідність продуктів, традиційні теорії міжнародної торгівлі стверджували, що моделі торгівлі були продиктовані порівняльною перевагою, тобто відносною різницею у вартості між країнами. Пізніше, у 1980-х роках, так звані нові теорії торгівлі натомість припускали неоднорідність продукту. Більш конкретно, ці теорії підкреслювали роль економії від масштабу, внутрішньої для фірм, у контексті диференціації продукції, щоб любов споживачів до різноманітності забезпечувала існування торгівлі товарами, виробленими в певному місці, завдяки економії від масштабу [1] (Krugman (1979, 1981) і Helpman (1981) [2]. Зовсім недавно «нові» нові теорії торгівлі, починаючи з Мелітца (2003) [3], ґрунтувалися на припущенні неоднорідності фірм, що призвело до того, що фірми-експортери мають більший розмір і вищі рівні продуктивності, ніж фірми, що не експортують. Таким чином, більш продуктивні фірми прагнуть вийти на експортні ринки, змушуючи менш продуктивні фірми зосереджуватися на внутрішньому ринку, а непродуктивні фірми залишати ринок. Відповідно, відносно більш продуктивні фірми більш схильні до експорту.

Цікава розробка, виведена з нових теорій торгівлі, стосується концепцій «інтенсивної» та «великої» націнок у міжнародній торгівлі. Отже, при інтенсивній маржі обсяги торгівлі змінюються в межах існуючих торговельних відносин, тоді як при екстенсивній маржі зміна обсягів торгівлі зумовлена створенням нових торгових відносин. Існує низка емпіричних

досліджень щодо інтенсивної та екстенсивної націнок торгівлі. У дослідженні Фелбермайра та Колера (2006) [4] стверджується, що зростання значення (в абсолютних значеннях) еластичності обсягів торгівлі щодо відстані (так звана «головоломка відстані») викликає більші об'єми торгівлі. Крім того, Hummels і Klenow (2005) [5] виявили, що більший обсяг експорту більших країн пояснюється в основному великою маржею. У свою чергу Хелпман, Мелітц і Рубінштейн (2008) [6] дійшли висновку, що більша частина збільшення експорту між 1970 і 1997 роками була зумовлена торгівлею між партнерами, які вже торгували на початку періоду. У розширенні моделі Мелітца (2003) Беседеш і Пруса (2011) [7] підкреслили, що компонент виживання інтенсивної маржі (тобто, як тривають існуючі торговельні відносини) є найважливішим фактором поганих експортних показників країн, що розвиваються. Нарешті, ми можемо згадати статтю Мінондо та Рекени (2012) [8], які застосували концепції інтенсивної та екстенсивної маржі до регіонального середовища на прикладі Іспанії. Згідно з їхніми результатами, велика маржа відіграла ключову роль у поясненні відмінностей у зростанні експорту між регіонами; роль, яка виявилася набагато сильнішою, ніж та, яку виявили дослідження в різних країнах.

У зв'язку з зазначеним вище, в останні роки відновився інтерес до вивчення того, як кредитні обмеження можуть перешкоджати експортній діяльності фірм. Існує багато доказів про роль фінансових обмежень як перешкоди для інвестицій і зростання фірм. Ці обмеження в доступі до зовнішнього фінансування можуть бути зумовлені кількома причинами, зокрема інформаційною асиметрією та агентськими проблемами; див., наприклад, Hubbard (1998) або Stein (2003) [9]. Таким чином, враховуючи наявність недосконалості ринків капіталу, інвестиції значною мірою залежатимуть від внутрішнього грошового потоку фірм. Особливо молоді фірми, як правило, стикаються з більшими фінансовими обмеженнями, ніж зрілі фірми, що може сповільнити їх зростання.

Однак залежність експорту від зовнішнього фінансування може бути більшою, ніж у випадку внутрішнього виробництва, з трьох причин (Chor and Manova, 2012) [10]:

- 1) експорт пов'язаний з деякими незворотними та постійними спеціальними витратами (наприклад, знання про експорт можливості, інвестиції, специфічні для зовнішніх ринків, або створення дистриб'юторських мереж за кордоном);
- 2) міжнародні операції зазвичай займають більше часу, ніж внутрішні операції;
- 3) багато міжнародних операцій потребують страхування через додаткові ризики порівняно з внутрішніми операціями.

Історичне дослідження зв'язків між фінансовим розвитком, міжнародною торгівлею та зростанням представлено в Бордо та Руссо (2012) [11], використовуючи дані для 17 нині розвинених країн за період 1880-2004. Зокрема, вони виявили, що фінанси та торгівля були взаємозалежними протягом періодів 1880-1914 та 1880-1929 років, але ці зв'язки, здавалося, зникли після 1945 року. Автори пояснили цей результат з точки зору теорії Раджана та Зінгалеса (2003) [12], щоб фінансова система значно розвинулася після першої глобалізації; однак, досягнувши цього високого рівня розвитку, торгівля та фінанси досягли б нової рівноваги через опозицію діючих держав проти посиленого фінансового розвитку.

На мікрорівні фінансові обмеження є важливими для інвестиційних рішень фірм, і, оскільки це включає початкові незворотні витрати, фінансові обмеження особливо важливі для малих і молодих фірм, які приймають рішення стати експортерами. Фінансові обмеження важливі для експортної поведінки фірм принаймні з двох причин (Stiebale, 2011) [13]:

1. Останні теоретичні моделі підкреслюють роль фінансових ринків у міжнародній торгівлі, які можуть дозволити отримати порівняльну перевагу та створити іноземний попит на вироблені товари.

2. Експорт передбачає безповоротні витрати, тому лише фірми з достатньою ліквідністю можуть дозволити собі покрити такі витрати.

Теорема Модільяні-Міллера (Modigliani and Miller, 1958) припускає, що внутрішнє та зовнішнє фінансування повністю взаємозамінні за наявності повних ринків капіталу та кредиту, тому фінансова структура фірм є незалежною від інвестиційних рішень. З іншого боку, та сама теорема також припускає, що керівники фірм мають чітке уявлення про віддачу від нових інвестиційних проектів і вартість активів фірми.

Проте на практиці фірми стикаються з труднощами, коли вирішують позичити у формі кредиту чи акціонерного капіталу. Більше того, інвестиційні рішення пов'язані з такими фінансовими факторами, як доступ до внутрішнього фінансування, отримання нових кредитів, випуск акцій або функціонування певних кредитних ринків (Fazzari, Hubbard and Petersen, 1988) [14]. Таким чином, у літературі є низка досліджень, які зосереджуються на впливі недосконалості кредитного ринку на експорт, інвестиції та зростання фірм, основна ідея полягає в тому, що кредитні обмеження можуть перешкоджати діяльності фірм; див., наприклад, Bernanke and Gertler (1990) [15] або Clementi and Nopenhayn (2006) [16].

У літературі відомо про наявність недосконалості ринку капіталу через проблеми асиметричної інформації (тобто моральний ризик і несприятливий вибір). Наприклад, у моделі Майерса та Майлуфа (1984) [17] кредитори приписують середнє значення, оскільки вони не в змозі провести відмінності між якістю фірм. У свою чергу, наявність асиметричної інформації може збільшити вартість боргу або навіть призвести до нормування кредиту. У цьому контексті Джаффі та Рассел (1976) [18] стверджують, що ринкові відсоткові ставки повинні зростати, а розмір боргу обмежений, якщо кредитори не можуть розрізнити якість боржника. З іншого боку, Стігліц і Вайс (1981) [19] підкреслюють, що це може статися через невідповідне нормування кредиту. За цих умов варто згадати аргумент Акерлофа (1970) [20] про «риннок лимонів»: через асиметричну інформацію кредитори не можуть

відрізнити хороших від поганих боржників під час укладення кредитної угоди. Таким чином, вищі відсоткові ставки можуть збільшити ймовірність того, що відносно хороші боржники не зможуть повернути кредит, що призведе до того, що кредитори зменшать свої очікувані прибутки та покинуть ринок (Fazzari та ін., 1988) [21]. Створюючи різницю між внутрішніми та зовнішніми коштами, усі ці проблеми ускладнюють доступ фірм до коштів у процесі інвестування, як стверджує теорія дійового порядку (Carreira and Silva, 2010) [22].

Хоча інформаційні проблеми на ринках капіталу виникають на рівні фірми, фінансові обмеження також мають макровимір. Коливання потоку ліквідності фірми пов'язані із загальною економічною діяльністю разом із циклічними коливаннями (Fazzari та ін., 1988). Негативні шоки для економіки можуть посилюватися погіршенням кон'юнктури кредитного ринку; це називається теорією фінансового прискорювача. Згідно з цією теорією, боржники, які стикаються з високими агентськими витратами на початку рецесії (тобто фірми з поганим балансом), отримують відносно меншу частку від збільшення кредитів. Іншими словами, потрясіння, яке зупинить економічне зростання, також може погіршити фінансові умови; фірми та домогосподарства можуть виявити, що їхній доступ до кредиту вплинув, і, одночасно, потреба у зовнішніх коштах може зрости. Відповідно, спад буде посилюватися внаслідок падіння витрат і виробництва (Bernanke, Gertler and Gilchrist, 1996) [23]. З іншої точки зору, рецесії, спричинені більш жорсткою монетарною політикою, можуть призвести до більшої «втечі до якості», коли інвестори переходять від більш ризикованих до безпечніших інвестицій через негативний вплив підвищення процентних ставок на баланси, а монетарна економія може зменшити потік кредит від банківської системи (Bernanke and Blinder, 1988; Kashyap and Stein, 1994).

Спираючись на теорію фінансового акселератора зв'язок між чистою вартістю боржника та його витратами вперше проаналізував Таунсенд (1999) [24]. Тут боржники зі збільшеною чистою вартістю зменшують вартість зовнішніх коштів і стимулюватимуть інвестиційні витрати. Майерс і Майлуф

(1984) стверджують, що збільшення частки внутрішньо фінансованих інвестицій зменшує масштаби «лимонної» проблеми Акерлофа (1970), яка збільшує інвестиції за рахунок зменшення витрат на зовнішнє фінансування. Згідно з теорією розрахунку (Myers, 1984; Fazzari et al. 1988), фірми віддають перевагу використанню внутрішніх коштів, оскільки це найдешевша форма фінансування; і, коли вони змушені використовувати зовнішнє фінансування, вони віддають перевагу випуску акцій замість кредитів. Це узгоджується з теорією фінансового акселератора, оскільки рецесія може зменшити як внутрішнє фінансування, так і боргову спроможність фірм (Бернанке та ін., 1996).

Всупереч теоремі Модільяні-Міллера, Фаццарі та ін. (1988) стверджують, що, хоча вартість капіталу різниться залежно від джерела коштів, здатність отримати внутрішні та зовнішні кошти впливатиме на інвестиційні рішення фірм. Наприклад, коли фірми мають більший внутрішній грошовий потік, їх баланс і чиста вартість збільшуються, фактично зменшуючи витрати на позики. На відміну від теореми, коли фінансові фактори пов'язані з інвестиційними рішеннями фірм, ці інвестиції також пов'язані з грошовим потоком. Це пояснюється тим, що фінансові обмеження на ринках капіталу можуть посилити макроекономічні наслідки шоків для грошових потоків, а також погіршити баланси компаній.

Фаццарі та ін. (1988) і Whited (1992) [25] зосереджують свій аналіз на борговому фінансуванні, а не на власному капіталі. Автори стверджують, що, коли фірма зазнає труднощів з доступом до зовнішнього фінансування, вона є більш вразливою до доступу внутрішніх коштів для інвестицій, так що це негативно впливає на інвестиції. Вони також стверджують, що проблеми асиметричної інформації на кредитному ринку впливають на фінансово неспроможні фірми в їх спроможності отримати доступ до зовнішнього фінансування, підкреслюючи, що це впливає на розподіл реальних інвестиційних витрат. Основна ідея полягає в тому, що фірми з вільним входом на ринки капіталу мають іншу інвестиційну поведінку порівняно з фірмами,

які цього не мають. За цих обставин фінансові фактори порушують теорему Модільяні-Міллера, щоб відіграти певну роль в інвестиційному процесі.

При більш детальному розгляді фінансових конфліктів у міжнародній торгівлі література показує, що за наявності кредитних обмежень ті країни з більш розвиненими фінансовими установами мають порівняльну перевагу над країнами зі слабким фінансовим сектором (Kletzer and Bardhan, 1987; Beck, 2002, 2003; Манова, 2008) [26].

Стандартні теорії міжнародної торгівлі передбачають, що країна має порівняльну перевагу в тих товарах, які є відносно інтенсивними за фактором, який відносно поширений у цій країні. Однак ця точка зору передбачає, що фірми можуть входити в будь-яку галузь незалежно від своїх фінансових потреб. Але за наявності фінансових труднощів наявність обмежень у запозиченнях у різних секторах обмежить інвестиційні можливості для тих фірм, які мають гірший доступ до фінансування (Manova, 2008).

Клетцер і Бардхан (1987) і Болдуін (1989) були першими дослідженнями, які підкреслили важливість фінансових ринків для міжнародної торгівлі. За словами Болдуїна (1989) [27], складні фінансові ринки та країни з кращою диверсифікацією продуктів спеціалізуються на ризикованих галузях. З іншого боку, у той час як Болдуін (1989) вказує на функцію диверсифікації ризиків фінансових ринків, Клетцер і Бардхан (1987) [28] наголошують на ролі фінансових установ і ринків у наданні зовнішнього фінансування галузям, які цього потребують. Автори стверджують, що з вищими рівнями обмежень на кредитному ринку країна стикається з дорожчим зовнішнім фінансуванням або розподілом кредитів, що спонукає цю країну до спеціалізації в секторах, які не потребують оборотного капіталу чи іноземного фінансування.

Починаючи з теоретичної моделі Клетцера та Бардхана (1987), Бек (2002) знаходить взаємозв'язок між фінансовим розвитком і міжнародною торгівлею та стверджує, що ті економіки з добре розвиненим фінансовим сектором мають порівняльну перевагу у виробничих галузях. Іншими словами, дослідження показує, що фінансовий розвиток має значний вплив на

збільшення частки експорту та більш сприятливий торговий баланс промислових товарів. Таким чином, країни з відносно добре розвиненими фінансовими секторами користуються порівняльною перевагою в галузях, що залежать від зовнішнього фінансування. Більше того, оскільки економія на масштабах зростає разом із збільшенням зовнішнього фінансування, виробники товарів із зростаючою віддачею від масштабу отримують вигоду від вищого рівня фінансового розвитку порівняно з виробниками інших товарів. В економіці з добре розвиненою фінансовою системою ці умови призводять до більшого загального обсягу виробництва та сприятливішого торгового балансу. У більш пізньому дослідженні Бек (2003) розглядає питання про те, чи веде фінансовий розвиток до порівняльних переваг у галузях, які використовують більші обсяги зовнішнього фінансування. Автор робить висновок, що країни з добре розвиненими фінансовими системами користуються порівняльною перевагою в тих галузях, які використовують більше зовнішнього фінансування. Подібним чином Левін (2003) стверджує, що фінансовий розвиток пом'якшує зовнішні фінансові обмеження, які перешкоджають зростанню компаній і галузей, полегшуючи доступ до зовнішнього фінансування.

Варто згадати й інші дослідження. Наприклад, Раджан і Зінгалес (1998) показують, що галузі, які залежать від зовнішнього фінансування, отримують пропорційно більші прибутки від порівняно вищого рівня фінансового розвитку і, отже, нижчі витрати на зовнішнє фінансування; а також те, що галузі, які залежать від зовнішнього фінансування, розвиваються швидше в країнах із добре розвиненою фінансовою системою. Крім того, Demirgüç-Kunt і Maksimovic (1999) виявили, що недоліки, які перешкоджають зростанню фірми, зменшуються пропорційно з вищим фінансовим розвитком.

Включення неоднорідності фірми в моделі додає нові перспективи до аналізу. Як відомо, нові теорії торгівлі 1980-х років перенесли акцент на порівняльні переваги традиційних теорій на роль збільшення віддачі від масштабу та попиту споживачів на різноманітність. Однак ці моделі

базувалися на поведінці представницької фірми. Нові мікронабори даних допускають різноманітність фірм, однак відкривають шлях дослідження, який кидає виклик попереднім підходам. Відповідно, «нові» нові торговельні теорії, започатковані Мелітцем (2003), підкреслюють роль неоднорідності фірм, тому фірми-експортери, як правило, мають більший розмір, а також вищі рівні продуктивності порівняно з фірмами-неекспортерами. Таким чином, лібералізація торгівлі або падіння транспортних витрат призводить до того, що високопродуктивні експортні фірми виживають і розширюються, а низькопродуктивні неекспортуючі фірми скорочуються або залишають ринок. Цей ефект, у свою чергу, підвищить сукупну продуктивність.

Припущення про неоднорідність фірми виглядає реалістичним. Наприклад, у дослідженні вибірки французьких фірм Ітон, Кортум і Крамарж (2004) виявили, що більшість фірм не експортували, а ті, які це робили, продавали більшу частину своєї продукції на внутрішньому ринку; все це свідчило про існування «істотних бар'єрів для експорту» (Eaton et al., 2004, p. 150). Таким чином, слідуючи за Melitz (2003) [29], наступна література припускає, що фірми неоднорідні та що існує тісний зв'язок між продуктивністю та ліквідністю. Наявність обмежень ліквідності означає перешкоду для фірм, які намагаються брати участь у міжнародній торгівлі (Stiebale, 2011) [30], і, отже, фінансові обмеження можуть заважати фірмам інвестувати та розвиватися (Stein, 2003). Фінансові обмеження є особливо важливими для молодих фірм, оскільки лише фірми, які можуть накопичити достатню ліквідність за рахунок продажів на внутрішньому ринку або мають доступ до зовнішнього фінансування, можуть експортувати в умовах недосконалих фінансових ринків (Stiebale, 2011). Іншими словами, фірми, які мають фінансові обмеження, можуть інвестувати, лише якщо вони мають достатню ліквідність; див. також Berman and Héricourt (2010) [31] або Poncet, Steingress and Vandenbussche (2010) [32].

1.2. Економічний зміст та організаційні засади міжнародного банківського бізнесу

Міжнародна банківська справа стосується функцій, які виконують банки, а не організаційних аспектів банківських операцій. Ці функції мають транскордонний характер і поширюються на такі види діяльності: фінансування міжнародної торгівлі, діяльність на міжбанківському валютному ринку, участь на ринку єрвалют, суверенне кредитування та діяльність міжнародних інвестиційних банків. У цьому розділі надається короткий опис кожної з функцій.

Сучасне розуміння функцій міжнародного банківського бізнесу представлено на рис. 1.2.

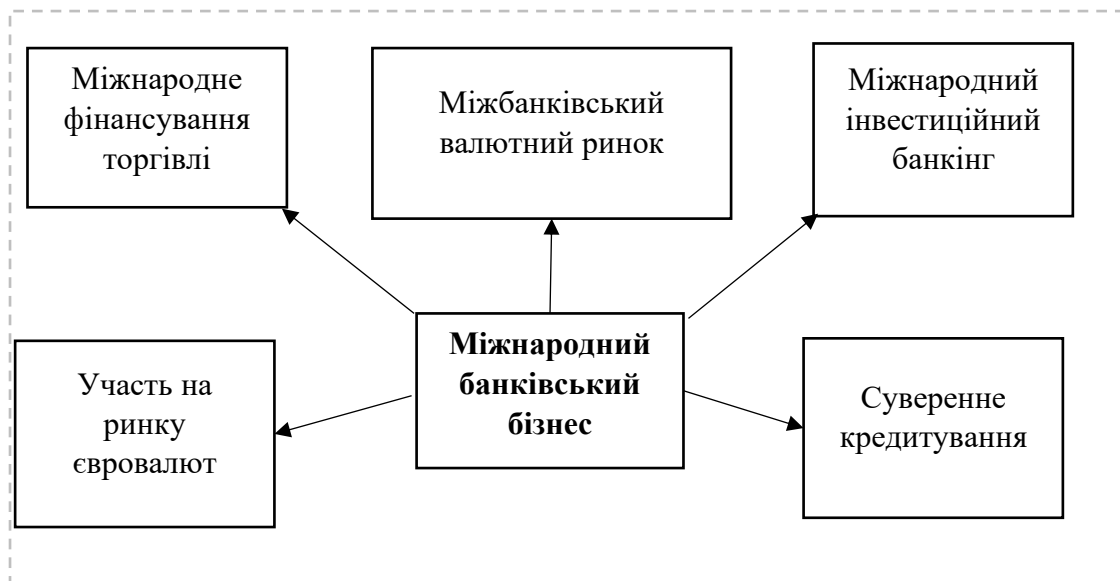

Рис.1.2. Складові міжнародного банківського бізнесу (складено за даними [33, 34, 35]).

Міжнародне фінансування торгівлі. Фінансування міжнародної торгівлі традиційно було найважливішою ознакою міжнародного банку. Через розрив

між оплатою та відвантаженням товару експортер наражається на дефолт контрагента.

Через додаткові ускладнення та витрати, пов'язані з відстанню (фізичною, політичною, юридичною, нормативною та культурною) між двома сторонами в міжнародній угоді, експортер навряд чи зможе ефективно керувати ризиком невиконання зобов'язань контрагентом. Таким чином, міжнародна торгівля не може відбуватися без надання міжнародним банком фінансових гарантій і гарантій виконання, а також дефіцитного фінансування. Фінансування торгівлі передбачає процес фінансування ділових операцій, які передбачають передачу права власності на товари або надання послуг в обмін на фінансову винагороду. Фінансові установи зазвичай беруть участь у цьому процесі, надаючи аванси покупцеві через бізнес-овердрафти, позики та засоби прийому векселів. Фінансування міжнародної торгівлі можна розглядати як розширення фінансування внутрішньої торгівлі з додатковими ускладненнями. До них належать географічний ризик, валютний ризик, політичний ризик, інфляційний ризик і ризик процентної ставки, ринковий ризик і платіжний ризик, і це лише деякі з них. Сприяння міжнародній торгівлі було однією з найважливіших функцій, пов'язаних з міжнародною банківською діяльністю. Незважаючи на те, що вітчизняні банки (на відміну від транснаціональних банків) також надають гарантії торгових платежів, особливо для своїх внутрішніх клієнтів, доступ до міжнародних фінансових ринків і присутність у багатьох країнах дозволили міжнародним банкам бути в кращому становищі для оцінки цих ризиків і надання фінансування міжнародної торгівлі легше. Загалом, міжнародну торгівлю товарами необхідно фінансувати, оскільки між моментом продажу та отриманням платежу для експортера є розрив у часі, і експортер потребує фінансування для продовження виробничого циклу. Крім того, міжнародна торгівля передбачає певний ступінь невизначеності, що може призвести до незавершення торгівлі. Таким чином, експортер вимагає гарантії оплати перед відправленням. Незважаючи на те, що національні банки можуть брати участь у цьому

процесі, міжнародні банки, які мають доступ до мереж банків, розташованих у всьому світі, мають кращі можливості для оцінки та управління пов'язаними ризиками дефолту.

Міжбанківський валютний ринок. Валютний ринок являє собою механізм, що полегшує міжнародні операції, які вимагають переказу вартості з однієї валюти в іншу. Наприклад, міжнародна торгівля між австралійським експортером природних ресурсів (наприклад, вугілля та залізної руди) та китайським імпортером зазвичай деномінована в доларах США, оскільки ціни на товари встановлюються та торгуються в доларах США, валюті торгового засобу. Китайський експортер повинен залучити кошти в доларах США, а австралійський експортер потім повинен обміняти отримані кошти в доларах США на австралійський долар. Міжбанківський валютний ринок є місцем, де такі операції сприяють, і він унікальний за своїми характеристиками, які відрізняють його від інших міжнародних фінансових ринків. Це включає безперервну цілодобову торгівлю, особливо між основними валютами (долар США проти євро є найважливішою валютною парою, за якою йде долар США проти японської єни); великий обсяг транзакцій (7,5 трлн дол. США в середньому на день у 2022 р., BIS, 2022 р.) [36]; нижчі транзакційні витрати, виміряні меншими спредами пропозиції та пропозиції порівняно з іншими фінансовими інструментами; і відносно нерегульовані операції через транскордонний характер операцій. На міжнародні банки припадає основна частина торгівлі іноземною валютою. Міжнародні банки зазвичай виконують чотири ролі на валютному ринку. По-перше, вони надають посередницькі послуги своїм нефінансовим клієнтам. У роботі з роздрібними клієнтами, яким потрібна іноземна валюта (міжнародні мандрівники, інвестори тощо), вони діють як агенти для своїх клієнтів, які обслуговують їхні потреби в іноземній валюті. Вони беруть участь на валютному ринку, щоб купувати або продавати іноземну валюту від імені своїх клієнтів і надавати послуги хеджування іноземної валюти. Вони пропонують своїм клієнтам як спотові, так і форвардні (аутрайт і своп) контракти та позабіржові валютні деривативи.

Коли вони діють від імені своїх клієнтів, їх основною метою є мінімізація витрат на надання цих послуг.

Це була традиційна функція обслуговування міжнародних банків. Таким чином, цей аспект валютного бізнесу розглядається як центр витрат їх операцій. Ця частина обсягу валютного ринку становила лише близько 6% від загального обсягу у 2022 році.

По-друге, міжнародні банки діють як брокери, узгоджуючи транзакції на основі пропозиції та запиту за певну плату. Вони надають послугу пошуку партнерів, за допомогою якої вони порівнюють процес ставок покупців із цінами запиту продавців. Вони отримують комісійні доходи, надаючи цю послугу, і не виступають контрагентами в транзакціях. Наявність витрат на пошук робить послуги брокерів безцінними. Брокери у великих центрах грошового ринку отримують лімітні замовлення (конкретну суму та ціну) від інших банків і розробляють найкращі ставки пропозиції та запиту для певної суми для валютної пари. Ці найкращі курси відомі як внутрішній спред брокера та виходять на ринок за запитом або через торгові екрани. Особи, що стоять за цими найкращими тарифами, зазвичай приховані, доки запитуючий банк не прийме ціни.

По-третє, міжнародні банки діють як маркет-мейкери та готові здійснювати транзакції за котируваннями покупок і запитів, які вони надають ринку. Очікується, що ринкові банки котируватимуть ціни купівлі (пропозиції) та ціни продажу (пропозиції) для визначеного обсягу торгівлі в іноземній валюті. Це загальна характеристика інших типів фінансових ринків, таких як міжбанківські грошові ринки, де від маркет-мейкерів очікується надання ліквідності в певній валюті, коли це необхідно. Після надання котирувань маркет-мейкери повинні мати можливість виконувати свої котирування, і вони не знатимуть наперед, який із двох курсів (попиту чи пропозиції) буде досягнутий, тому вони повинні мати достатні резерви в обох іноземних валютах, у яких вони знаходяться. дилінгові та банківські резерви (тобто гроші).

По-четверте, міжнародні банки також торгують іноземною валютою на своїх рахунках. Тобто вони торгують заради прибутку, і деякі з них стали покладатися на це джерело доходу. Оскільки валютний ринок є децентралізованим і існує інформаційна асиметрія, банки, які торгують із найкращою інформацією (наприклад, передові знання про макроекономічні оголошення та зміни в монетарній політиці), можуть отримувати прибуток від торгівлі, торгуючи з необізнаними дилерами. Однак можна стверджувати, що торгівля з метою отримання прибутку на валютному ринку сама по собі не призводить до економічно продуктивної діяльності, оскільки в основі торгівлі товарами та послугами немає. Таким чином, може бути сумнівним, чи бажана активна участь міжнародних банків на валютних ринках з метою отримання прибутку з соціальної та економічної точки зору. Однак реальність така, що діяльність міжнародних банків на валютному ринку продовжуватиме зростати завдяки постійному зростанню міжнародних фінансових ринків та міжнародній інтеграції національних економік. Фактори, що сприяють зростанню ринку, включають швидке зростання можливостей міжнародних ринків як для фінансових, так і для нефінансових корпорацій (наприклад, можливості для нових ринків, фінансування транскордонної діяльності M&A), постійне вдосконалення технологій торгівлі та нещодавнє розміщення багато валют ринків, що розвиваються.

Участь на ринку євровалют. Міжнародні банки відіграють вирішальну роль у посередництві транскордонних фінансових потоків між клієнтами в різних юрисдикціях. Міжнародні грошові ринки, розташовані у фінансових центрах, таких як Лондон, Нью-Йорк і Гонконг, сприяють торгівлі короткостроковими кредитами, деномінованими в основних валютах. Ринок євровалют — це сегмент міжнародного грошового ринку, де торгуються кредитними продуктами, деномінованими у валютах, відмінних від валюти ринку, де відбуваються операції. Зокрема, ринки євровалюти означають позабіржовий (ОТС) міжбанківський ринок банківських строкових депозитів (короткострокових, до 12 місяців) у валюті, відмінній від національної валюти

місця розташування банку. Наприклад, вітчизняна корпорація, якій потрібні кошти в доларах США для своєї діяльності в США, може позичити необхідну суму в доларах США в британському банку в Лондоні. Євробанки — це міжнародні банки, які здійснюють транзакції в євровалюті та зазвичай є іноземними філіями міжнародних банків, розташованих у головних центрах грошового ринку. Безумовно, найважливішою валютою на ринку євровалют є долар США.

Суверенне кредитування. Міжнародні банки займаються кредитуванням суверенних позичальників. Національні уряди часто використовують міжнародний банківський ринок для фінансування інвестицій в інфраструктуру та інших національних проектів, оскільки їхні внутрішні фінансові ринки можуть бути не в змозі їх профінансувати. Загалом більшість суверенних запозичень здійснюється у твердих валютах (таких як долар США та євро) і у великих номіналах. Через великий розмір залучених позик суверенні позики зазвичай об'єднуються з кількома залученими міжнародними банками, які також можуть включати національні банки суверенних позичальників. Міжнародні банки стикаються з додатковими ризиками під час надання позик суверенам, оскільки звичайний набір правового захисту їм недоступний у разі дефолту суверенів. Було багато випадків міжнародної боргової кризи за участю суверенів. Найбільш помітними серед них є латиноамериканська боргова криза на початку 1980-х років і боргова криза єврозони 2009–2012 років. У цих випадках міжнародні банки були змушені вживати альтернативних заходів, які незмінно передбачали збитки для кредиторів. Приклади включають перепланування кредиту, часткове або повне прощення боргу та альтернативні домовленості про виплату, такі як обмін на акціонерний капітал, природні ресурси чи борг меншої вартості.

Міжнародний інвестиційний банкінг. Інвестиційні банки діють як посередники між корпораціями та ринком капіталу та пропонують платні послуги з організації доступу своїх клієнтів до ринку для залучення

необхідних коштів. Корпорації можуть виходити на ринки акцій шляхом первинного публічного розміщення акцій і подальшого залучення акцій або, альтернативно, випускати боргові інструменти безпосередньо на ринок капіталу.

Інвестиційні банки діють як організатори, а іноді й андеррайтери, що полегшує доступ до такого ринку капіталу для своїх клієнтів. Великі міжнародні банки, як показано на рисунку 1.2, особливо зі США та Європи, надають інвестиційні банківські послуги, які підкріплюються присутністю комерційних банків у місці розташування клієнта. Корпорації, які планують випустити цінні папери (наприклад, довгострокові облігації в доларах США на ринках США чи за межами США), можуть отримати доступ до кількох ринків у багатьох юрисдикціях для випуску боргових зобов'язань великих номіналів. Національні уряди, які бажають приватизувати державні підприємства (наприклад, електроенергетичні чи інші комунальні компанії), можуть розподіляти акції як наземним, так і офшорним інвесторам через великий розмір таких заходів. Така транскордонна інвестиційна банківська діяльність потребує міжнародних банків, які мають доступ до кількох ринків. Інша транскордонна діяльність міжнародного інвестиційного банківського обслуговування включає наступне: торгівля, а також андеррайтинг міжнародних цінних паперів (міжнародні позики, євроноти, єврооблігації тощо); торгівля міжнародними акціями; надання послуг з управління коштами та управління ризиками.

1.3. Нормативно-правове забезпечення міжнародного банківського бізнесу

Нормативно-правове міжнародного банківського бізнесу базується на міжнародних та національних засадах регулювання (табл. 1.1.)

Таблиця 1.1.

Напрями та рівні регулювання міжнародного банківського бізнесу
(складено за даними [40-50])

Напрями міжнародного банківського бізнесу	Рівні регулювання	
	Міжнародний	Національний
Надання позичок	Документи Міжнародної торгової палати. Уніфіковані правила та звичаїв для документарних акредитивів Міжнародної торгової палати (988003) [37].	Закон України «Про банки та банківську діяльність» [38, 39]. Постанова Правління НБУ «Про затвердження Положення про порядок здійснення банками операцій за акредитивами» [40]. Валютне регулювання
Інвестиції	Національні обмеження	Закон України «Про режим іноземного інвестування» [41]. Валютне регулювання
Розрахункові операції	Правила SWIFT. ISO 20022 [42]. Уніфіковані правила по інкасо Міжнародної торгової палати (988002).	Закон України «Про платіжні послуги» [43]. Валютне регулювання
Оцінка ризиків	Документи Базельського комітету з банківського нагляду (The Basel Committee on Banking Supervision, BCBS) [44].	Постанови Правління НБУ: «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» [45]; «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» [46]; «Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах» [47].

Міжнародний банківський бізнес потребує врахування міжнародних правил та процедур, а також знання й слідування національним законодавчим вимогам. При цьому необхідно враховувати вимоги законодавства, які існують в країнах, де банк здійснює свою діяльність.

В табл. 1.1. відображені міжнародні на українські національні підходи до регулювання у сфері міжнародного банківського бізнесу.

Розрахунки та кредитування, які пов'язані із обслуговуванням міжнародної торгівлі регулюються Міжнародною торговельною палатою. Так, випуск і неогоція банками документарних акредитивів регулюються Уніфікованими звичаями та практикою для документарних акредитивів Міжнародної торгової палати (Uniform Customs and Practice for Documentary Credits of the International Chamber of Commerce). Відповідно до цих Правил усі акредитиви повинні:

- видаватись на користь певного бенефіціара,
- бути на фіксовану або визначену суму,
- бути у формі, в якій чітко вказано, як здійснювати платежі та на яких умовах
- містити чіткий термін дії.

Українське нормативно-правове регулювання операцій з акредитивами базується на нормах міжнародного права, а також додатково регулювання прописано в Постанові Правління НБУ «Про затвердження Положення про порядок здійснення банками операцій за акредитивами» № 514 від 03.12.2003 [43]. Зазначений вище нормативний акт НБУ регламентує загальні правила щодо відкриття, авізування, супроводження, виконання та закриття документарних акредитивів (ут.ч. й резервних акредитивів). Акредитивні операції банки здійснюють для будь-яких фізичних чи юридичних осіб, представництв юридичних осіб-нерезидентів під час їх розрахунків у національній та іноземній валюті або для забезпечення виконання їх зобов'язань за договорами, оформленими відповідно до вимог законодавства

України або за документами, що мають силу договору/контракту та/або для власних потреб.

Закон України «Про банки і банківську діяльність» встановлює законодавчі рамки для здійснення банківської діяльності в цілому та міжнародного банківського бізнесу зокрема. Так, Закон визначає, що «банк з іноземним капіталом – це банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше 10 відсотків» []. Банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на території України відповідно до положень цього Закону та інших законів України. Норми українського законодавства застосовуються як до банків, так і до філій іноземних банків.

Необхідно зазначити, що після кризи 2008-2009 рр. в Україні запроваджені обмеження щодо надання кредитів українськими банками в іноземній валюті. Такі кредити заборонені для надання фізичним особам, а також юридичним особам, які не мають надходжень в іноземній валюті.⁷

Необхідно зазначити щодо поняття «валютне регулювання». Валютне регулювання є невід’ємною складовою державного регулювання економіки та грошово-кредитної політики центральних банків, методи якого традиційно прийнято поділяти на економічні та адміністративні.

На сьогодні валютне регулювання Національним банком України здійснюється передусім у відповідності до Законів України «Про Національний банк України» та «Про валюту та валютні операції»; також валютне регулювання деталізується у низці нормативно – правових актів НБУ щодо валютного регулювання. Основним та базовим законом, який визначає повноваження Національного банку України є саме Закон України «Про валюту та валютні операції». Зазначений Закон прийнятий на заміну застарілого Декрету "Про систему валютного регулювання і контролю" від 1993 року, норми якого базувалися на принципах тотального контролю та низки прямих заборон. Закон України «Про валюту і валютні операції» набрав

чинності 7 липня 2018 року і згідно з його прикінцевими та перехідними положеннями Закон був введений в дію 7 лютого 2019 року.

Однак з урахуванням того, що це законодавство стосується всіх операцій, розглянемо його наприкінці підрозділу.

Інвестиційні операції регулюються передусім з метою запобігання відтоку капіталу з країни. Відповідно до Закону України «Про режим іноземного інвестування» Іноземні інвестиції можуть здійснюватися у таких формах [44]:

- «часткової участі у підприємствах, що створюються спільно з українськими юридичними і фізичними особами, або придбання частки діючих підприємств;
- створення підприємств, що повністю належать іноземним інвесторам, філій та інших відокремлених підрозділів іноземних юридичних осіб або придбання у власність діючих підприємств повністю;
- придбання не забороненого законами України нерухомого чи рухомого майна, включаючи будинки, квартири, приміщення, обладнання, транспортні засоби та інші об'єкти власності, шляхом прямого одержання майна та майнових комплексів або у вигляді акцій, облігацій та інших цінних паперів;
- придбання самостійно чи за участю українських юридичних або фізичних осіб прав на користування землею та використання природних ресурсів на території України;
- придбання інших майнових прав;
- господарської (підприємницької) діяльності на основі угод про розподіл продукції;
- в інших формах, які не заборонені законами України, в тому числі без створення юридичної особи на підставі договорів із суб'єктами господарської діяльності України».

Специфіка регулювання іноземних інвестицій у спеціальних (вільних) економічних зонах установлюється законодавством України про спеціальні

(вільні) економічні зони. Правовий режим іноземних інвестицій, що встановлюється у спеціальних (вільних) економічних зонах, не може створювати умови інвестування та здійснення господарської діяльності менш сприятливі, ніж встановлені Законом «Про режим іноземного інвестування».

Міжнародні розрахунки здійснюються відповідно стандартів: правила SWIFT та стандарт ISO 20022 та Уніфіковані правила по інкасо Міжнародної торгової палати.

SWIFT-повідомлення мають чітко визначений формат, що дозволяє надсилати дуже короткі, але й однозначні та цілісні повідомлення. Використання фіксованих форматів для окремих типів повідомлень не тільки зменшує кількість помилок та неоднозначностей, але й дозволяє використовувати автоматичне введення та виведення транзакцій. Однією з найбільших переваг SWIFT є стандартизація повідомлень і зобов'язання всіх учасників розмовляти однаковою мовою, використовуючи ідентичні поняття, що дозволяє системі автоматично контролювати повноту та узгодженість інформації [45].

Уніфіковані правила щодо інкасо (URC) складаються з кращих практик подолання проблем, з якими найчастіше стикаються банківські фахівці при виконанні такої форми розрахунків.

Закон України «Про платіжні послуги» визначає поняття та загальний порядок виконання платіжних операцій в Україні, встановлює виключний перелік платіжних послуг та порядок їх надання, категорії надавачів платіжних послуг та умови авторизації їх діяльності, визначає загальні засади функціонування платіжних систем в Україні, загальні засади випуску та використання в Україні електронних грошей та цифрових грошей Національного банку України, установлює права, обов'язки та відповідальність учасників платіжного ринку України, визначає загальний порядок здійснення нагляду за діяльністю надавачів платіжних послуг, надавачів обмежених платіжних послуг, порядок здійснення оверсайта платіжної інфраструктури [46].

Міжнародні стандарти банківського регулювання та нагляду розробляються Базельським комітетом з банківського нагляду при Банку міжнародних розрахунків.

На сьогоднішній день Базельський комітет з банківського нагляду (BCBS) є основним глобальним установником стандартів пруденційного регулювання банків і забезпечує форум для регулярної співпраці з питань банківського нагляду. Його 45 членів включають центральні банки та органи банківського нагляду з 28 юрисдикцій.

Базельський комітет спочатку називався Комітет з банківського регулювання та наглядової практики — був заснований керуючими центральних банків країн «Групи десяти» наприкінці 1974 року після серйозних потрясінь на міжнародних валютних і банківських ринках (зокрема, краху Bankhaus Herstatt у Західній Німеччині).

Комітет, штаб-квартира якого розташована в Банку міжнародних розрахунків у Базелі, був створений для підвищення фінансової стабільності шляхом покращення якості банківського нагляду в усьому світі, а також для того, щоб служити форумом для регулярної співпраці між країнами-членами з питань банківського нагляду. Перше засідання Комітету відбулося в лютому 1975 року, і з того часу засідання проводилися регулярно три-чотири рази на рік.

З моменту заснування Базельський комітет розширив свій склад із G10 до 45 установ із 28 юрисдикцій. Починаючи з Базельського конкордату, який вперше був виданий у 1975 році та кілька разів переглядався з тих пір, Комітет встановив серію міжнародних стандартів банківського регулювання, зокрема його знакові публікації угод щодо достатності капіталу, які широко відомі як Базель I, Базель II і, зовсім недавно, Базель III.

Регулювання діяльності банків в Україні переважно базується на положеннях Базельського комітету. Орієнтиром для НБУ є міжнародні стандарти та рекомендації Європейського органу з банківського нагляду та Базельського комітету з банківського нагляду. Зараз Національний банк

переглядає нормативні документи, щоб наблизити їх до директив Європейського Союзу на виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Однак більшість положень Базельського комітету були запроваджені в українську практику регулювання та знайшли своє втілення у Законах України та Положеннях НБУ, що зазначені в табл. 1.1.

Як зазначалося вище валютне регулювання забезпечується передусім Законом України «Про Національний банк України» [48] та Законом України «Про валюту і валютні операції» [49].

Законом України «Про Національний банк України» визначено основні функції НБУ у сфері валютного регулювання та нагляду [51]:

- «здійснює валютне регулювання, визначає порядок виконання операцій в іноземній валюті, організовує і здійснює валютний нагляд за уповноваженими установами;
- створює, веде інформаційні системи (реєстри, бази даних) для виконання функцій валютного регулювання та валютного нагляду, а також встановлює вимоги щодо створення, ведення, наповнення банками, небанківськими фінансовими установами, операторами поштового зв'язку інформаційних систем (реєстрів, баз даних) для забезпечення обміну інформацією між ними при здійсненні валютного нагляду
- забезпечує накопичення та зберігання золотовалютного резерву та здійснення операцій із золотовалютним резервом та банківськими металами;
- аналізує та прогнозує динаміку макроекономічних, грошово-кредитних, валютних та фінансових показників, у тому числі складає платіжний баланс» та інші.

Основною метою положень Закону України «Про валюту і валютні операції» є «забезпечення єдиної державної політики у сфері валютних операцій та вільного здійснення валютних операцій на території України» [52]. Закон визначає «правові засади здійснення валютних операцій, валютного регулювання та валютного нагляду, права та обов'язки суб'єктів валютних

операцій і уповноважених установ та встановлює відповідальність за порушення ними валютного законодавства» [52].

Функціонування валютного ринку під час війни зазнало суттєвих змін:

- навіть на тлі використання суттєвих валютних обмежень здатність ринку до самозбалансування залишається низькою та наразі значною мірою залежить від регулювання НБУ передусім шляхом валютних інтервенцій;
- вагома частка валюти в Україну в період війни надходить через офіційні канали на рахунки уряду, після чого напряму продається НБУ (тобто поза ринком); іншими словами пропозиція валюти не взаємодіє з попитом на ринку, що вимагає щоденного втручання НБУ;
- постійна нестача валюти за клієнтськими операціями існує навіть за умов, коли майже увесь обсяг купівлі та перерахування валюти за кордон під час війни здійснюється під імпорتنі операції – капітальні операції суворо обмежено;
- у період війни сформувався також значний чистий попит за власними операціями банків внаслідок операцій з українськими картками за кордоном на тлі значної вимушеної міграції;
- у період війни в галузевій структурі продажу валюти знизила роль традиційних лідерів (АПК та ГМК), натомість зросла частка секторів ПЕК, ІТ та міжнародних гуманітарних установ; в структурі купівлі зросла частка сектору оборони, а частка споживчих товарів знизилась;
- офіційний курс в період воєнного стану є фіксованим, курси операцій банків з клієнтами (крім карткових та готівкових) прив'язані до офіційного. Через валютні обмеження спред між безготівковим та готівковим курсами є значно більшим, ніж до війни.

Висновки до Розділу 1

У першому розділі охарактеризовано теоретичні основи взаємозв'язку між міжнародною торгівлею та фінансами; визначено економічний зміст та організаційні засади міжнародного банківського бізнесу; надано характеристику нормативно-правового забезпечення міжнародного банківського бізнесу;.

За результатами аналізу літературних джерел встановлено, сучасні теоретичні моделі підкреслюють роль фінансових ринків у міжнародній торгівлі, які можуть дозволити отримати порівняльну перевагу та створити іноземний попит на вироблені товари. Також визначено, що експорт передбачає безповоротні витрати, тому лише фірми з достатньою ліквідністю можуть дозволити собі покрити такі витрати.

Поміж напрямів міжнародного банкінгу сформовано наступні: фінансування міжнародної торгівлі, міжбанківський валютний ринок, участь на ринку єровалют, суверенне кредитування та міжнародний інвестиційний банкінг.

Міжнародний банківський бізнес потребує врахування міжнародних правил та процедур, а також знання й слідування національним законодавчим вимогам. При цьому необхідно враховувати вимоги законодавства, які існують в країнах, де банк здійснює свою діяльність.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНЮВАННЯ ОБСЯГІВ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ

МІЖНАРОДНОГО БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ

2.1. Тенденції розвитку міжнародного банківського бізнесу

Міжнародна банківська діяльність означає надання фінансових (банківських) послуг клієнтам у багатьох різних (юридичних і банківських) юрисдикціях. Послуги, що надаються, можуть включати операції як з іноземними, так і з місцевими резидентами, пов'язані з наданням наступних послуг: депозитні продукти та надання кредитів у національній та іноземній валютах; полегшення операцій в іноземній валюті; консультування клієнтів щодо валютних та інших послуг з хеджування фінансових ризиків; участь у міжнародних синдікованих позиках; сприяння фінансуванню міжнародної торгівлі для клієнтів тощо.

У сучасному світі високоінтегрованої фінансової архітектури, дерегульованої банківської діяльності, відкритості ринку, швидкого та безпечного потоку інформації та передачі цінностей умови гри банків не обмежуються внутрішнім ринком. Натомість цілий спектр фінансових послуг на багатьох різних географічних ринках доступний навіть невеликим вітчизняним банкам, а також великим транснаціональним банкам. Крім того, розвиток комунікаційних і платіжних технологій у поєднанні з широким впровадженням мобільних Інтернет-пристроїв дозволяє фінансовим технологіям (або FinTech)-початківцям кинути виклик традиційним фінансовим установам у внутрішній і потенційно міжнародній посередницькій діяльності.

Міжнародні банки також називають транснаціональними банками. Хоча два терміни міжнародний і багатонаціональний іноді використовуються як синоніми, існує тонка різниця, коли вони застосовуються до банківської

справи. Багатонаціональна банківська діяльність стосується діяльності банків, які володіють і керують фізичними банківськими засобами (наприклад, відділеннями та дочірніми компаніями) у кількох країнах. Наприклад, HSBC (<https://www.hsbc.com/>) представлена (філії та дочірні компанії) у 35 країнах (станом на липень 2022 року), надаючи як внутрішні, так і міжнародні банківські послуги. Таким чином, транснаціонал більше стосується організаційних форм, ніж видів послуг, що надаються. З іншого боку, термін «Міжнародна банківська справа» конкретно стосується традиційної транскордонної та міжвалютної іноземної банківської діяльності та євробанківської діяльності. Це більше стосується видів банківських послуг, що надаються, а не обов'язково місця надання послуг або клієнтів. З цих визначень стає зрозуміло, що міжнародні банківські послуги можуть надаватися як міжнаціональними, так і національними банками, і ці два терміни можна використовувати як взаємозамінні в цьому розділі без втрати загальності.

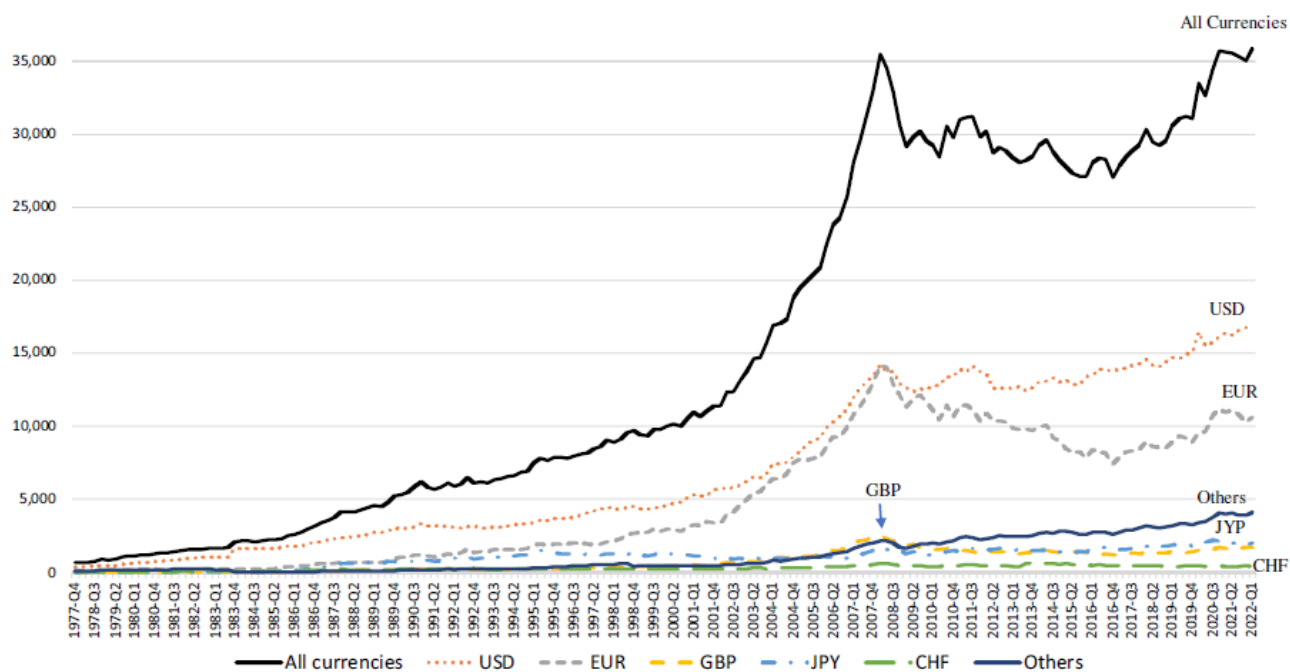

Рис. 2.1. Транскордонні вимоги, млрд. доларів США, 1977-4 квартал до 2023-1 квартал

Джерело: [50]

На рисунку 2.1 показані загальні міжнародні вимоги банків, які звітують до Банку міжнародних розрахунків (BIS) за четвертий квартал 1977 року – перший квартал 2023 року. Рис.2.1. показує міжнародні банківські вимоги, які включають загальну суму транскордонних позик та інших активів звітних банків. Початковий поштовх до зростання в середині 1980-х збігся з дерегуляцією фінансової системи великих економік. Швидке зростання з початку 2000-х років тривало до свого піку в 35 трильйонів доларів США в першому кварталі 2008 року, а потім почався зворотний розвиток. Глобальна фінансова криза (GFC), яка почалася в середині 2007 року, призвела до припинення міжнародної банківської діяльності, яка тривала до четвертого кварталу 2016 року, де вона досягла 27 трильйонів доларів США, перш ніж почала відновлюватися, досягнувши 36 трильйонів доларів США до першого кварталу 2016 року.

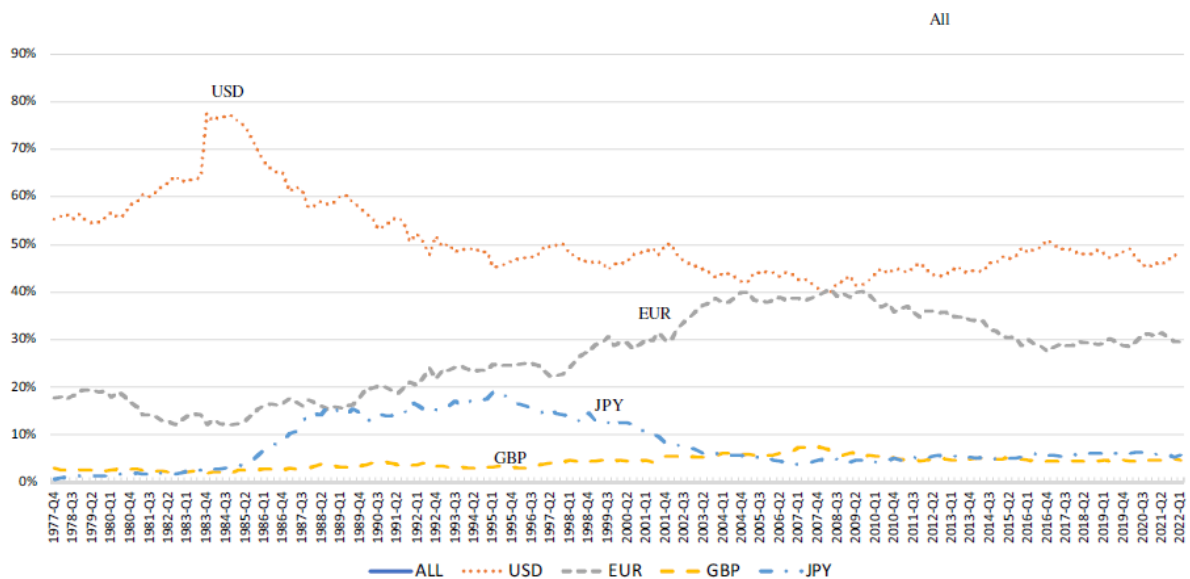

Рис. 2.2. Транскордонні вимоги та валютні структури звітних банків BIS, 1977Q1–2023Q1.

Джерело: [50]

Відновлення міжнародної банківської діяльності з 2016 року відбувається в основному через вимоги, деноміновані в доларах США, про що

свідчить зростання вимог, деномінованих у доларах США. З іншого боку, вимоги, деноміновані в євро, зменшуються з початку GFC. На панелі В показано частки валют у загальній сумі транскордонних вимог. У четвертому кварталі 1983 року на долари США припадало 78% від загальної суми позовів. Його частка поступово зменшувалася до 2008 року, коли вона досягла найнижчого рівня в 40% від загальної суми.

Німецька марка/євро є другою за популярністю валютою в міжнародних активах. Його популярність почала зростати з середини 1980-х років під час фази дерегуляції фінансового ринку, щоб зрівнятися з долларом США за значенням у другому кварталі 2008 року. На доллар США та євро припадало 40% та 41% транскордонних банківських активів відповідно. у другому кварталі 2008 р. Однак ця тенденція була змінена через ослаблення міжнародних позицій основних європейських банків під час GFC 2007–2009 рр. та боргової кризи Єврозони 2009–2012 рр. До першого кварталу 2022 року 47% і 30% транскордонних активів були деноміновані в доларах США і євро відповідно. Транскордонні претензії, деноміновані в японських ієнах, почали зростати з четвертого кварталу 1985 року та досягли свого піку в другому кварталі 1995 року на 19% від загальної суми. Це збігається з періодами посиленої міжнародної присутності японських банків, як видно на панелі А Додатка 1.2. Однак фінансові труднощі, з якими зіткнулися японські банки після того, як у 1991 році лопнули бульбашки на ринку акцій і нерухомості, призвели до суттєвого зменшення частки японських ієн у загальних сумах міжнародних претензій, що становлять від 5 до 6% від загальної суми 2004 рік.

Наступним напрямом дослідження є оцінювання діяльності транснаціональних банків (табл. 2.1.-2.5). Дані табл 2.1.-2.5 ілюструють як змінився ландшафт міжнародного банківського бізнесу змінився за останні три десятиліття. По-перше, середній розмір банківських активів зріс у шість разів, з 502 мільярдів доларів США у 1996 році до понад 3 трильйонів доларів США у 2024 році. Це відповідає значному збільшенню транскордонної банківської діяльності, показаному на рисунку 2.1.

Таблиця 2.1

Топ-найбільших банків у світі за розміром активів в 1996 році

№	Банки	Країна, млн. дол. США	Активи, млн. дол. США	Капітал, млн. дол. США	ROE, %
1	Bank of Tokyo-Mitsubishi	Японія	720,098	28,389	3.0
2	Deutsche Bank	Німеччина	536,319	15,581	9.0
3	Sanwa Bank	Японія	500,713	17,665	-6.6
4	Sumitomo Bank	Японія	499,604	18,594	2.0
5	Dai-Ichi Kangyo Bank	Японія	498,296	19,480	4.3
6	Fuji Bank	Японія	487,020	15,551	-19.4
7	Sakura Bank	Японія	477,736	15,950	-10.6
8	Crédit Agricole Banque Indosuez	Франція	477,329	22,846	7.5
9	Norinchukin Bank	Японія	429,234	3,092	-16.5
10	HSBC Holdings	Велика Британія	406,666	29,396	19.9

Джерело:[51, 52].

Також спостерігалось ще більше зростання загального власного капіталу з 18 мільярдів доларів США до 213 мільярдів доларів США за той самий період, що становить більш ніж одинадцятикратне збільшення та відображає зусилля банків і регуляторів щодо зміцнення позиції капіталу банків, особливо після GFC. Проте прибутковість провідних банків, виміряна рентабельністю капіталу, коливалася протягом періоду відповідно до різних епізодів фінансової нестабільності. Рентабельність банків відновила після падіння наприкінці 2000-х років.

По-друге, японські банки домінували в рейтингу 10 найкращих банків з кінця 1980-х років, і їхнє домінування тривало навіть у другій половині 1990-х років, про що свідчить рейтинг 1996 року, наведений в таблиці А, де сім японських банків були перераховані в 10 найкращих банків. Це значною мірою пов'язано із запізнюю реакцією японських банків та їх регулятора щодо вирішення проблемних позик, що накопичуються (NPL), утворених в результаті краху японської бульбашки в 1991 році. Негативні наслідки невирішення проблемних кредитів відображаються у великих і від'ємна

прибутковість деяких із перерахованих банків. Чотири із семи зазначених банків повідомили про негативну рентабельність власного капіталу за 1996 рік, коливаючись від –19,4% для банку Fuji до –6,6% для банку Sanwa.

Таблиця 2.2

Топ-найбільших банків у світі в 2004 році

№	Банки	Країна, млн. дол. США	Активи, млн. дол. США	Капітал, млн. дол. США	ROE, %
1	UBS	Швейцарія	1,533,306	35,630	20.1
2	Mizuho Financial Grp	Японія	1,324,075	44,990	8.7
3	HSBC	Велика Британія	1,276,778	99,817	11.9
4	Groupe Credit Agricole	Франція	1,245,213	67,621	8.0
5	BNP Paribas	Франція	1,236,062	48,825	13.0
6	JP Morgan Chase	Сполучені Штати Америки	1,157,248	105,653	4.2
7	Deutsche Bank	Німеччина	1,146,189	35,343	9.5
8	Royal Bank of Scotland Grp	Велика Британія	1,124,108	68,768	12.6
9	Bank of America Corporation	Сполучені Штати Америки	1,112,035	99,645	14.2
10	Mitsubishi Tokyo Financial Grp	Японія	1,024,804	44,654	12.1

Джерело:[51, 52]

Азійська фінансова криза 1997 року спровокувала банківську кризу в Японії в 1998 році, яка підкреслила необхідність списання накопичених проблемних кредитів. Як наслідок, японські банки значною мірою вийшли з міжнародної банківської діяльності, і процес вирішення проблемної проблеми з проблемними кредитами почався на початку 2000-х років, зменшивши розмір балансу більшості банків. Крім того, хвиля злиттів і поглинань (як з ініціативи приватного сектору, так і внаслідок проведення урядом політики «Занадто великі, щоб збанкрутувати» (TBTF)) суттєво змінила ландшафт японського банківського сектора.² Процес адаптації Японські банки продовжували працювати до 2005 року, і завдяки M&A, структурним

реформам, подальшій диверсифікації активів і вирішенню проблемних кредитів вони почали звітувати про значні прибутки з 2005 року. Проте японські банки ніколи не відновлювали свою популярність на світовій арені. Mitsubishi UFJ була єдиною компанією з топ-10 у списках 2012 та 2020 років, показаних в табл. 2.3 та 2.4.

Таблиця 2.3

Топ-найбільших банків у світі в 2012 році

№	Банки	Країна, млн. дол. США	Активи, млн. дол. США	Капітал, млн. дол. США	ROE, %
1	Deutsche Bank	Німеччина	2,800,133	63,462	0.1
2	Mitsubishi UFJ Financial Group	Японія	2,664,171	117,018	0.2
3	HSBC Holdings	Велика Британія	2,555,579	139,590	0.2
4	BNP Paribas	Франція	2,542,880	91,858	0.1
5	ICBC	Китай	2,456,295	140,028	0.3
6	Credit Agricole	Франція	2,431,932	82,222	0.1
7	Barclays	Велика Британія	2,417,369	78,036	0.1
8	Royal Bank of Scotland (RBS)	Велика Британія	2,329,767	88,112	0.0
9	JP Morgan Chase & Co	Сполучені Штати Америки	2,265,792	150,384	0.2
10	Bank of America	Сполучені Штати Америки	2,136,578	159,232	0.0

Джерело:[51, 52].

По-третє, транснаціональні банки США та Європи значною мірою витіснили японські банки у світових рейтингах у 2000-х та на початку 2010-х років. Завдяки своїй традиційній транскордонній банківській діяльності та сильній економіці американські та європейські банки змогли відновити свої позиції провідних світових банків. Через боргову кризу в єврозоні 2009–2012 років німецькі та французькі банки почувалися гірше з середини до кінця 2010-х років.

Таблиця 2.4

Топ-найбільших банків у світі в 2020 році

№	Банки	Країна, млн. дол. США	Активи, млн. дол. США	Капітал, млн. дол. США	ROE, %
1	Industrial and Commercial Bank of China	Китай	4,307,502	380,189	11.8
2	China Construction Bank Corporation	Китай	3,638,950	316,122	12.2
3	Agricultural Bank of China	Китай	3,559,126	277,608	11.0
4	Bank of China	Китай	3,257,474	258,431	11.2
5	Mitsubishi UFJ Financial Group	Японія	3,096,333	143,729	3.9
6	HSBC Holdings	Велика Британія	2,715,152	148,359	5.9
7	JP Morgan Chase & Co	Сполучені Штати Америки	2,687,379	214,432	17.0
8	Bank of America	Сполучені Штати Америки	2,434,079	188,492	14.6
9	BNP Paribas	Франція	2,432,262	101,081	9.5
10	Credit Agricole Group	Франція	2,259,512	105,812	8.2

Джерело:[51, 52].

По-четверте, відбулося підвищення рейтингу завдяки M&A діяльності між банками. Наприклад, як зазначено у другому пункті вище, ряд японських банків об'єдналися, щоб створити нові організації. Серед них фінансова група Mizuho (від злиття Dai-Ichi Kangyo Bank, Fuji Bank і Industrial Bank of Japan у 2002 році) і Mitsubishi UFJ Financial Group (від злиття Mitsubishi Tokyo Financial Group і UFJ group у 2005 році). У США JPMorgan Chase став результатом серії злиттів, починаючи з 1996 року, за участю Chase Manhattan Bank, J.P.Morgan & Co., Bank One, Bear Stearns і Washington Mutual.

По-п'яте, варто відзначити сходження китайських банків у світовому рейтингу. Велика четвірка китайських банків (Industrial and Commercial Bank of China, China Construction Bank, Agricultural Bank і Bank of China) виникла на початку 2010-х років і з середини 2010-х років почала домінувати у світових рейтингах. У 2024 році 4 найкращі банки світу були 4 провідними китайськими банками, на які припадало 48,58% загальних активів 10 найкращих банків. Вражаюче зростання китайських банків у рейтингах світових банків збігається з успішною трансформацією основної китайської економіки в глобального

гравця з початку 2000-х років, кульмінацією якої стало те, що Китай став другою за величиною економікою в 2010 році.

Таблиця 2.5

Топ-найбільших банків у світі за розміром активів в 2023 році

№	Банки	Країна	Активи, трлн дол. США	Капітал, трлн дол. США	ROE, %
1	Industrial and Commercial Bank of China	Китай	5,7	0,46	10,06
2	China Construction Bank Corp	Китай	5,0	0,89	11,56
3	Agricultural Bank of China	Китай	4,9	0,47	10,91
4	Bank of China	Китай	4,2	0,34	10,12
5	JPMorgan Chase & Co.	США	3,7	0,30	17
6	Bank of America	США	3,1	0,30	9,75
7	Mitsubishi UFJ Financial Group	Японія	3,0	0,21	8,5
8	HSBC Holdings	Великобританія	2,9	0,17	14,6
9	BNP Paribas	Франція	2,9	0,25	10,2
10	Crédit Agricole Group	Франція	2,5	0,19	12,6

Джерело:[51, 52].

Додаткове спостереження в найкращому світовому рейтингу, наведеному вище полягає в тому, що провідні світові банки не обов'язково є глобальними з точки зору диверсифікації потоків доходів. Наприклад, більшість японських банків у 1990-х роках поклалися майже виключно на внутрішні доходи. Крім того, провідні китайські банки з початку 2000-х значною мірою поклалися на внутрішню посередницьку діяльність. Це важлива відмінність від нефінансових транснаціональних корпорацій, які працюють у багатьох географічних місцях і отримують дохід на цих ринках. Canals (1997) припускає, що ця різниця зумовлена додатковими складнощами, пов'язаними з інтернаціоналізацією банків порівняно з інтернаціоналізацією компаній в інших галузях.

2.2. Оцінювання форм міжнародного банківського бізнесу в Україні

Різні організаційні форми міжнародної банківської діяльності дозволяють здійснювати різні види міжнародної банківської діяльності. Організаційні форми варіюються від відповідної банківської угоди, де задіяні банки виділяють невеликі ресурси, до повної присутності філій на цільовому банківському ринку, які працюють на тому ж рівні, що й місцеві банки в країні перебування. Деякі форми банківської діяльності є спільними банками, спрямованими на інвестиції, тоді як інші створені для конкуренції з місцевими банками на приймаючому ринку.

Серед основних форм міжнародного банківського бізнесу можна виділити наступні: кореспондентські відносини; представництва; філії; дочірні та афілійовані банки.

Кореспондентська діяльність є мінімальною формою міжнародної присутності. Банк може мати кореспондентські відносини з іншим банком у країнах, де він не представлений. Кореспондентські відносини встановлюються, коли два банки ведуть кореспондентський рахунок один в одного. Через ці облікові записи вони обслуговують своїх клієнтів у їхніх операціях у цій іноземній країні. Наприклад, австралійський банк може мати кореспондентську угоду з японським банком. Австралійський банк має чековий рахунок у японських єнах у японському банку, і навпаки, японський банк має чековий рахунок у австралійських доларах у австралійському банку. З точки зору австралійського банку, рахунок у японських єнах, яким він володіє, називається рахунком Nostro (наш рахунок), а чековий рахунок в австралійських доларах, який він надає японському банку, називається рахунком Vostro (їхній рахунок). Ці рахунки використовуються, коли клієнти кожного банку вимагають платежів у місцевих валютах. Ця домовленість корисна для обслуговування багатонаціональних корпоративних клієнтів для ведення бізнесу по всьому світу через власну мережу банку та банку-кореспондента. Крім того, кореспондентські банківські відносини

передбачають допомогу з фінансуванням торгівлі та консультування клієнтів щодо місцевих умов ведення бізнесу. Це найдешевше рішення для обслуговування багатонаціональних корпоративних клієнтів у зарубіжних країнах без створення операцій на ринках приймаючої сторони, але навряд чи діапазон і якість наданих послуг будуть задовільними для міжнародних корпоративних клієнтів, які вимагають глибшого рівня зобов'язань від своїх банки.

Таблиця 2.6

Кореспондентські відносин українських банків

Країна/ регіон	Валюта	Банки-кореспонденти
США	USD	J.P. Morgan Chase Bank, N.A., Deutsche Bank Trust Company Americas, Bank of New York Mellon
Країни Єврозони	EUR	UniCredit Bank AG, UniCredit Bank AG, Deutsche Bank AG, Commerzbank AG, Raiffeisen Bank International AG, Bayerische Landesbank, Munich, Germany, UniCredit Bank AG, Munich, Germany, Landesbank Baden-Wuerttemberg
Німеччина	CHF, JPY,	Commerzbank AG
Швейцарія	CAD	Banque de Commerce et de Placements S.A.
	XAG	J.P. Morgan Chase Bank N.A., Zurich Branch in UBS AG, Zurich, Switzerland
Угорщина	HUF	OTP Bank Plc, MBH Bank Nyrt., Budapest, Hungary, K&N Bank Zrt
Польща	PLN	Bank Polska Kasa Opieki SA (Bank Pekao SA), Warsaw, Poland, Santander Bank Polska S.A., Poznan, Poland, Raiffeisen Bank International AG, Vienna, Austria, PKO Bank Polski S. A., Alior Bank SA
Швейцарія	XAU	Credit Suisse (Switzerland) Ltd., Zurich, Switzerland
Велика Британія	GBP, XAU, XAG, XPD, XPT	J.P.Morgan Chase Bank N.A., London Branch
	JPY	
Китай	CNY	Industrial and Commercial Bank of China, Bank of Communications Co Ltd, Shanghai, China
Польща	NOK	DNB Bank ASA, Oslo, Norway
Єврозона	SEK	AB SEB bankas, Vilnius, Lithuania, Commerzbank AG, Frankfurt am Main, Germany
Австралія	AUD	Australia and New Zealand Banking Group
Канада	CAD	PNB Paribas Canada
Гонконг	CNY	PNB Paribas Hong Kong

Джерело: [53, 54, 55]

Як свідчать дані таблиці 2.6, українські банки мають достатньо розгалужену мережу міжнародних кореспондентських відносин. Банки віддають перевагу великим банківським групам, що дозволяє здійснювати перекази у більшості валют у більшість країн світу.

Наступний напрям – це представництва іноземних банків. Представництво – це об’єкт, призначений для обслуговування багатонаціонального клієнта банку в його закордонній діяльності. Однак це не пряма операційна присутність, скоріше це діловий пункт, розташований у банківському районі приймаючої країни та представляє інтереси банку в приймаючій іноземній країні. Його роль обмежується виконанням функції вивчення ділових можливостей, моніторингом кореспондентських відносин і загалом допомогою клієнтам вести бізнес в іноземній країні від імені свого материнського підприємства. Це підходить, коли повна банківська присутність не вимагається через незначні ринкові можливості або як інструмент зондування можливої майбутньої повної банківської присутності на приймаючому ринку. Виконуючи цю роль, представництва збирають інформацію про умови на приймаючому ринку для своїх батьків, а також своїх багатонаціональних клієнтів, що працюють на приймаючому ринку. Як правило, послуги, що надаються, також дуже обмежені. Їм не дозволяється займатися загальним посередництвом (прийом депозитів і надання позик місцевим позичальникам) на зовнішньому ринку, оскільки вони не є банком, але залучені послуги, як правило, більш комплексні, ніж у кореспондентській угоді.

Акредитація представництва іноземного банку здійснюється шляхом внесення відповідного запису до Державного реєстру банків. Національний банк України може відмовити в акредитації представництва іноземного банку в разі порушення порядку акредитації, невідповідності поданих документів вимогам цього Закону або нормативно-правових актів Національного банку України, недостовірності наданої інформації або перевищення повноважень щодо сфер діяльності представництва [56]. Національний банк України під час

дії воєнного стану в Україні має право скасувати акредитацію представництва іноземного банку, зареєстрованого на території держави, що здійснює збройну агресію проти України в значенні, наведеному в статті 1 Закону України "Про оборону України" (далі - держава-агресор), податкового резидента держави-агресора [57].

Дані про представництва іноземних банків в Україні наведені в табл. 2.7.

Таблиця 2.7.

Представництва іноземних банків в Україні

№	Країна	Представництво
1	Сент-Люсія	Представництво "Ермес Бенк Лімітед" (Hermes Bank Limited) в місті Києві, Україна
2	Чорногорія	Представництво Запад банк акціонерне товариство Подгориця у місті Одеса, Україна
3	Швейцарія	Представництво Дукаскопі Банк СА в Україні
4	Велика Британія	Представництво "Стендерд Чатерд Банк"
5	Кіпр	Представництво Банку Кіпру Публічної Компанії з Обмеженою Відповідальністю в м.Києві, Україна
6	США	Представництво "Амерікен Експрес Банк Лтд."
7	Латвія	Представництво Акціонерного товариства "Регіональний інвестиційний банк" в Україні
8	Польща	Представництво Банку Хандльового у Варшаві С. А. в м.Києві (Україна)
9	Німеччина	ПРЕДСТАВНИЦТВО КОММЕРЦБАНК АГ У КИЄВІ

Джерело: [58]

Як свідчать дані табл. 2.7., в Україні діють 9-ть представництв банків інших країн. Більшість з них – це представництва невеликих банків. Філії іноземних банків наразі в Україні не зареєстровані.

Іноземні філії банків працюють на тому ж рівні, що й місцеві банки в приймаючих країнах, і підпорядковуються банківським правилам як країни походження, так і країни перебування. Однак вони часто підпадають під обмеження, спрямовані на обмеження їхньої діяльності (наприклад, обмеження на кількість дозволених відділень, діяльність, обмежена

банківськими послугами для бізнесу, заборонена банківська діяльність для фізичних осіб тощо). У випадку американських банків, їхні іноземні філії не підлягали вимогам щодо резервування в країні (США) і вони не були зобов'язані сплачувати страхування депозитів за депозитами, взятими на іноземних ринках. Це був найпопулярніший метод закордонної експансії банків США. Загалом, частково через обмеження щодо філій та інший потенційний місцевий опір, іноземні філії зазвичай зосереджуються на оптовій торгівлі, де розгалужена мережа філій не є важливою, і вони виконують більш спеціалізовані функції, більш узгоджені зі сферами конкурентних переваг батьківських компаній. . Коротше кажучи, іноземні філії зазвичай зосереджені на бізнес-частині ринку та виконують спеціалізовані функції для обслуговування нероздрібних клієнтів на цільовому ринку хостів.

Іноземні філії юридично є частиною своїх материнських банків, що надає їм наступні порівняльні переваги порівняно з місцевими конкурентами. По-перше, вони дозволяють набагато швидшу глобальну платіжну систему через доступ батьків до глобальної мережі. По-друге, вони можуть обробляти набагато більші обсяги кредитів, ніж дозволяє їхні баланси, оскільки вони забезпечені балансами своїх батьків. Тобто їх штаб-квартири можуть надати додаткові кошти, необхідні для позик іноземними філіями. По-третє, як ризики ліквідності, так і ризики платоспроможності можуть бути нижчими, ніж у конкурентів на місцевому ринку, оскільки їхні материнські банки можуть надати необхідну ліквідність у короткий термін, якщо потрібно. Іноземні філії є частиною глобальних мереж своїх материнських компаній, тому управління ліквідністю та платоспроможністю їхніх глобально консолідованих операцій здійснюється, а не на рівні операцій окремих іноземних філій. По-четверте, досягається узгодженість корпоративної культури. Кожен транснаціональний банк прагне мати чіткі характеристики, щоб привабити свою клієнтуру, тому вони прагнуть створити особливий образ у свідомості своїх клієнтів. Наприклад, HSBC відомий глобальними роздрібними банківськими послугами, Credit Swiss – послугами приватного банкінгу, Standard Chartered –

концентрацією на ринках, що розвиваються, JPMorgan – своєю спрямованістю на укладання угод із синдикацією тощо. Іноземні філії є кращою формою іноземної присутності для залучення корпоративна культура та специфічні методи ведення бізнесу. Однак це також може бути джерелом потенційних проблем для банків на консолідованій основі, оскільки фінансова криза, що виникає через розташування іноземного банку, може потенційно дестабілізувати всю роботу багатонаціонального банку. Крім того, іноземні філії вимагають значно більше зусиль і часу, щоб вивести їх на робочий рівень, оскільки вони вимагають створення банківських операцій з нуля на приймаючому ринку. Ceruttia та ін. (2007) повідомляють, що банки віддають перевагу іноземним філіям, а не дочірнім компаніям на внутрішньому ринку з вищою ставкою корпоративного податку. Вищі корпоративні податки можна більш ефективно управляти шляхом переміщення прибутку між різними податковими юрисдикціями, що дозволило б транснаціональним банкам мати іноземні філії. З іншого боку, вони вважають, що іноземні філії не підходять у приймаючих країнах із обмежувальними правилами щодо нових банків та діяльності іноземних банків. Крім того, приймаючі країни з вищим рівнем ризику країни роблять створення та роботу іноземних філій потенційно дорожчими, оскільки філії в приймаючих країнах з більшою ймовірністю потребуватимуть допомоги, ніж філії в інших приймаючих країнах [59].

В Україні серед інших функціонують банки іноземних банківських груп (табл. 2.8).

Як свідчать дані табл. 2.8., кількість банків скоротилася протягом досліджуваного періоду. Таке скорочення є наслідком політики очищення банківського сектору та покращання фінансової стійкості, започаткованої Національним банком України в 2015 році. Водночас варто відзначити, що кількість банків з іноземним капіталом не зазнала значного скорочення. Зменшення кількості банків у групі пов'язано передусім з банками з російським капіталом, які були націоналізовані (Альфабанк) або введені з ринку (ліквідовані).

Таблиця 2.8.

Показники банківської системи України та за групами банків станом на
01.01.2019 р. та 01.01.2024 р.

Звітні дати	Групи банків	Кількість банків, од.	Ринкова частка	Ринкова частка на 1 банк	Частка капіталу в активах	Ризикованість активів	Чиста процентна маржа	Віддача активів	Віддача капіталу	Співвідношення депозитів та кредитів	Співвідношення високоліквідних активів та поточних зобов'язань
01.01.2019	Банки з державною часткою	5	54,8	11	8,65	53,2	3,7	2	22,7	2,2	21,73
	Банки іноземних банківських груп	21	30,4	1,45	14,6	31,6	7,9	0,9	5,99	1,19	79,25
	Банки з приватним капіталом	51	14,8	0,29	14,9	12,1	6,2	2	13,6	1,39	37,59
	Усього по системі банків	77	100	1,3	11,4	40,5	5,4	1,6	14,4	1,63	17,41
01.01.2024	Банки з державною часткою	5	53,6	10,7	8,95	15,0	6,0	3,3	36,7	3,68	16,8
	Банки іноземних банківських груп	14	25,9	1,85	12,0	5,28	8,1	2,9	24,4	4,08	18,13
	Банки з приватним капіталом	44	20,5	0,46	10,5	6,82	7,4	1,5	14,3	2,8	17,25
	Усього по системі банків	63	100	1,59	10,1	11,0	6,8	2,8	28,1	3,54	17,24

Джерело: складено за даними [60].

Скорочення кількості банків іноземних банківських груп за рахунок переходу в інші групи (Альфа до банків з державною часткою, Ідея та БТА Банк – до банків з приватним капіталом) зумовили скорочення ринкової частки іноземних банківських груп. Водночас ринкова частка на 1 банк зросла, що означає збільшення їх значущості на ринку.

Частка капіталу в активах у банків іноземних банківських груп є вищою, що свідчить про захищеність їх кредиторів та вкладників. Ризикованість активів цих банків також є меншою порівняно з іншими групами.

Банки іноземних банківських груп отримують високий рівень чистої процентної маржі, проте рентабельність мають нижчу або на середньому рівні. Станом на 01.01.2019 ці банки мали вищий рівень ліквідності, однак за 5 років ситуація змінилася – показники ліквідності всіх груп знаходяться на приблизно однаковому рівні.

Оцінити сучасний фінансовий стан банків іноземних банківських груп дозволяють дані таблиці 2.9.

Таблиця 2.9.

Економічні нормативи та показники рентабельності банків іноземних банківських груп станом на 01.01.2024 р.

Банки	Економічні нормативи										ROA
	Капіталу		Кредитного ризику			Валютної позиції		Ліквідності			
	H2	H3	H7	H8	H9	Л13-1	Л13-2	LCR _{вв}	LCR _{ів}	NSFR	
АТ "Райффайзен Банк"	22,1	16,0	14,7	27,8	1,0	3,7	0,6	229	235	199	2,5
АТ "УКРСИББАНК"	52,8	26,4	14,8	25,7	1,0	2,6	1,0	289	242	338	3,0
АТ "ОТП БАНК"	36,6	18,5	9,7	0,0	0,2	1,8	2,2	258	302	237	3,6
АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	28,3	16,3	12,5	34,5	0,2	2,4	0,4	277	297	345	2,7
АТ "СІТІБАНК"	29,0	14,5	11,4	13,5	0,8	0,3	1,2	365	251	1 029	5,2
АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"	23,7	12,5	5,1	0,0	2,6	3,3	0,3	353	282	177	2,2
АТ "КРЕДОБАНК"	32,1	21,1	10,6	21,0	0,3	3,8	0,4	257	375	250	2,2
АТ "ІНГ Банк Україна"	64,8	32,4	16,1	59,8	21,4	0,3	0,4	399	193	368	3,4
АТ "ПРАВЕКС БАНК"	18,5	16,9	17,6	145,2	19,8	0,3	1,0	222	663	201	-0,9
АТ "Дойче Банк ДБУ"	102,4	51,2	20,4	20,4	1,2	1,7	0,0	394	344	1 387	1,9
АТ "ПРЕУС БАНК МКБ"	21,4	17,9	14,6	69,2	0,0	2,6	0,5	615	260	317	0,9
АТ "СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК"	111,6	55,8	1,3	0,0	0,0	3,5	1,9	1 188	502	2 149	2,3
АТ "КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК"	146,6	90,6	8,8	0,0	0,0	4,5	0,0	612	146	904	4,5
АТ "КРЕДИТВЕСТ БАНК"	29,6	28,5	23,5	195,5	0,0	2,7	0,2	381	745	202	0,4

Джерело: складено за даними [60].

Як свідчать дані табл. 2.9., дотримуються нормативів НБУ. Банки мають достатній запас капіталу та ліквідності для підтримання фінансової стійкості у воєнний час.

Нормативи кредитного ризику свідчать про достатній рівень диверсифікованості активів, проте значення Н-7 АТ "КРЕДИТВЕСТ БАНК" та (меншою мірою) АТ "Дойче Банк ДБУ наближається до граничного рівня 25%.

За нормативом Н-9 АТ схожою є ситуація для "ІНГ Банк Україна" та АТ "ПРАВЕКС БАНК".

Більшість банків групи демонструють високий рівень рентабельності, виключення складає збитковий АТ "ПРАВЕКС БАНК", низький рівень рентабельності має за підсумками 2023 року АТ "ПІРЕУС БАНК МКБ".

2.3. Порівняльний аналіз результатів фінансової діяльності окремих банківських систем

Порівняльний аналіз результатів фінансової діяльності окремих банківських систем у роботі буде зроблено задля оцінювання загальних умов зовнішньої діяльності, а також прибутковості та ризикованості, а також з метою визначення їх активності у сфері міжнародного банківського бізнесу. Досягненню цих завдань відповідатимуть такі показники:

1. Обсяги експорту та імпорту.
2. Активи банківських систем
3. Достатність капіталу (запас фінансової міцності).
4. Рівень недохідних активів (ризикованість)
5. Віддача активів та капіталу (прибутковість).
6. Залученість до міжнародного банківського бізнесу.

Для проведення порівняльного аналізу візьмемо країни-сусіди, але які дещо відрізняються за рівнем загальнооекономічного розвитку – це Молдова та Польща. Серед розвинених країн також візьмемо різні за моделями та географічним розташуванням – це Німеччина, Італія, Велика Британія та Сполучені Штати Америки.

Загальна оцінка експорту та імпорту розвинених країн наведена на рис.

2.3.

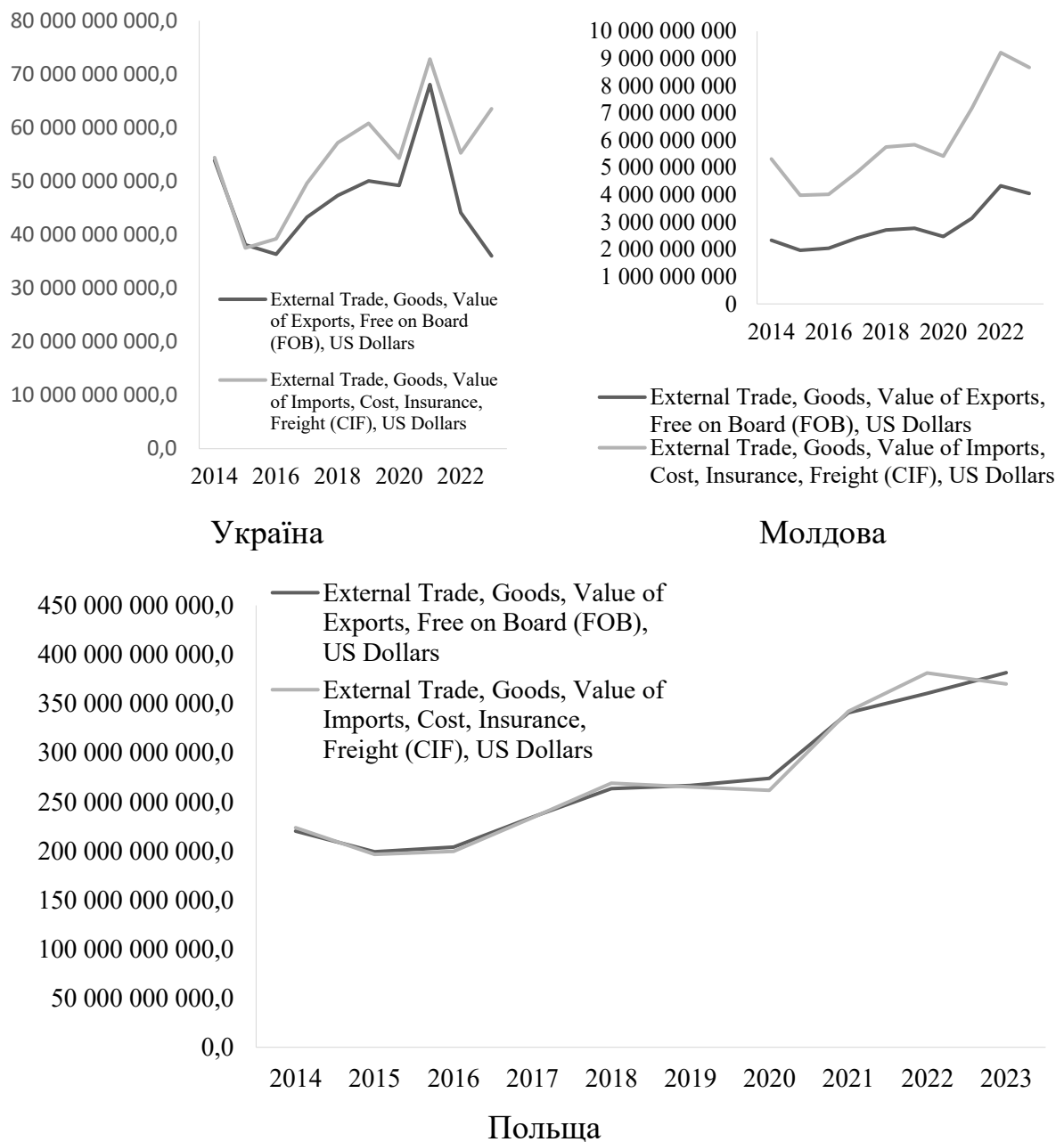

Рис. 2.3. Динаміка обсягів зовнішньої торгівлі досліджуваних країн в 2014-2023 рр.

Джерело: складено за даними [61].

Як свідчать дані рис. 2.3., значення показників в цілому відповідають рівню розвитку країни. Найбільші обсяги зовнішньої торгівлі має Польща, Україна має менші обсяги в декілька разів, і менші обсяги – Молдова. У Молдови зовнішня торгівля розбалансована, переважає експорт. У України розбалансованість спостерігається в періоди економічних потрясінь, зокрема з 2022 року.

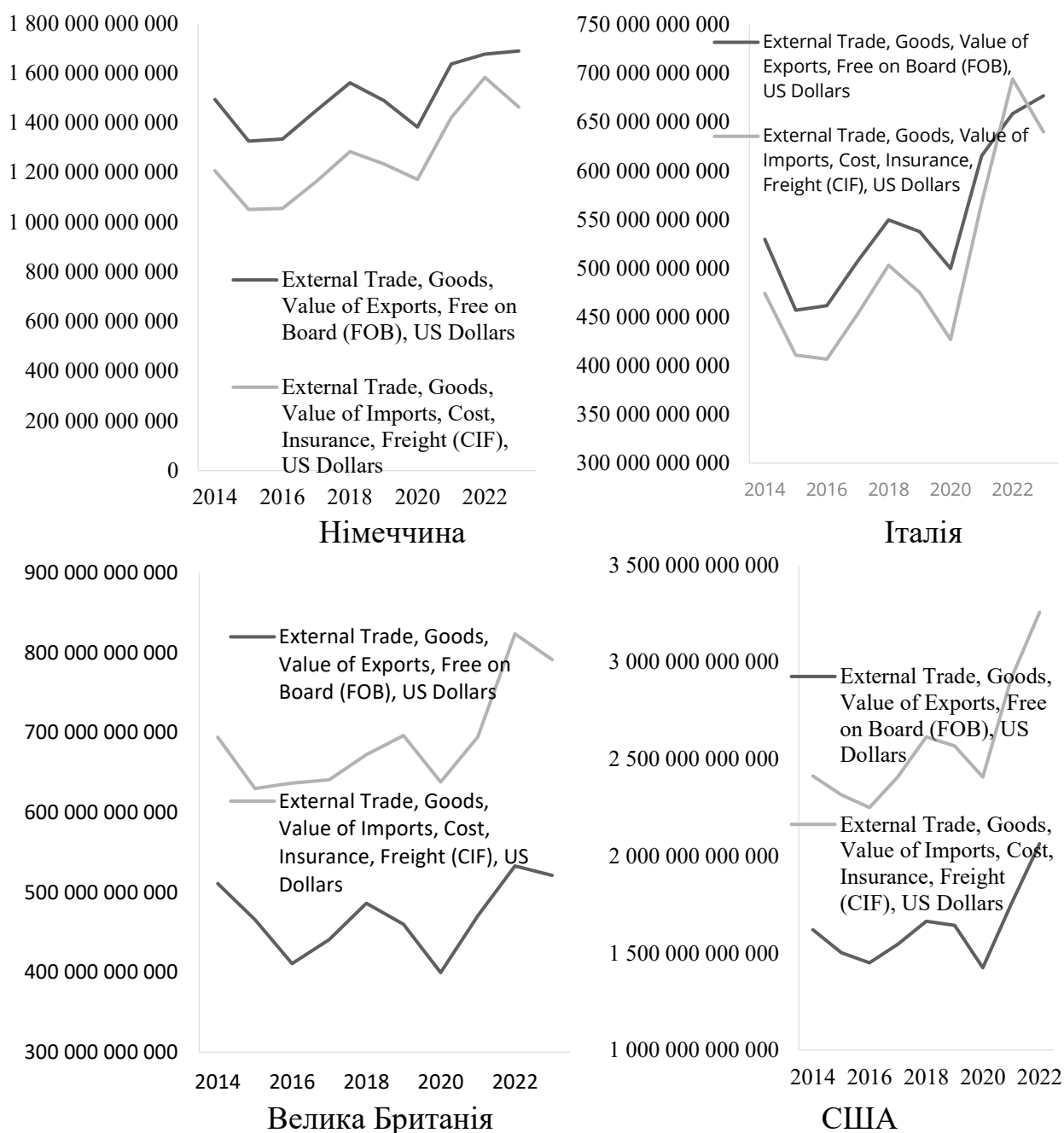

Рис. 2.4. Динаміка обсягів зовнішньої торгівлі досліджуваних країн в 2014-2023 рр.

Джерело: складено за даними [61].

Серед розвинених країн на рис. 2.4. найбільші обсяги зовнішньої торгівлі мають США. Серед європейських країн лідером є Німеччина; діяльність Великої Британії та Італії характеризуються дещо меншими обсягами. Найдинамічніше розвивається зовнішня торгівля Італії. Зменшення обсягів зовнішньої торгівлі в 2023 році характерно для всіх країн, крім США.

Динаміку показника достатності капіталу представлено на рис. 2.5.

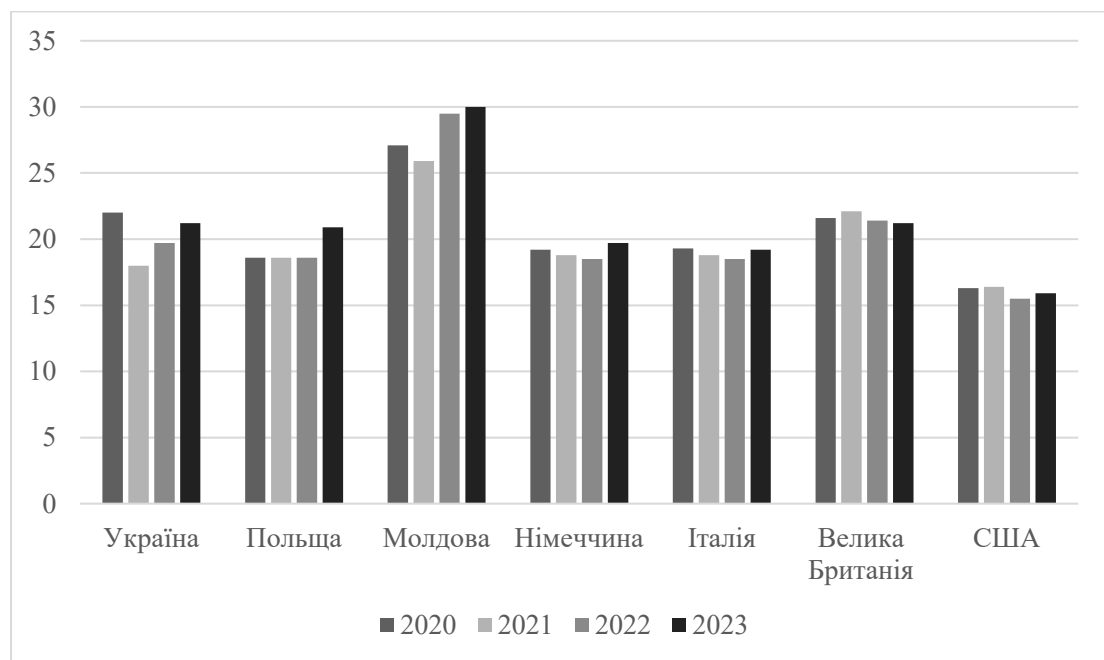

Рис. 2.5. Динаміка співвідношення регулятивного капіталу до зважених активів за вибіркою досліджуваних країн в 2020-2023 рр.

Джерело: складено за даними [62]

Як свідчать дані рис. 2.5., банківські системи досліджуваних країн мають рівень достатності капіталу, що перевищує мінімально встановлений рівень. Така ситуація може бути пов'язана, як з наявністю додаткових буферів капіталу, так і з підтриманням додаткового рівня через зовнішньоекономічну нестабільність. Більшість українських банків має достатній рівень капіталу

навіть в умовах реалізації стрес-сценарію. Водночас найвищий рівень достатності капіталу демонструють банки Молдови.

Динаміку співвідношення непрацюючих кредитів до сукупних за вибіркою досліджуваних країн наведено на рис. 2.6.

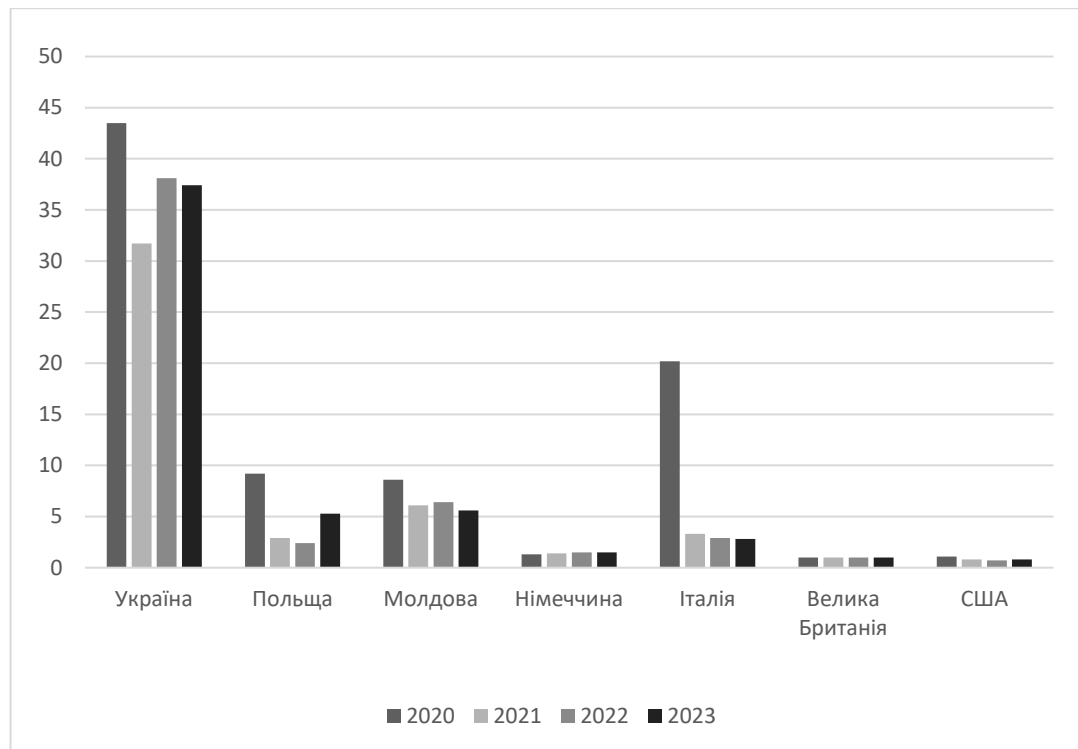

Рис. 2.6. Динаміка співвідношення непрацюючих кредитів до сукупних за вибіркою досліджуваних країн в 2020-2023 рр.

Джерело: складено за даними [62].

Причиною погіршення фінансового стану банків у більшості випадків є зростання непрацюючих кредитів. Непрацюючий кредит – це актив, за яким є прострочення погашення боргу або за яким боржник неспроможний забезпечити виконання зобов'язань без стягнення забезпечення. В Україні цей показник є найвищим (найгіршим). Польща та Молдова також мають дещо підвищений рівень показника. Серед розвинених країн лише Італія мала 20% непрацюючих кредитів в 2020 році з подальшим покращанням показника.

Рівень NPL Великої Британії та США складає 1 та 0.8% відповідно.

Динаміку показника віддачі капіталу наведено на рис. 2.7.

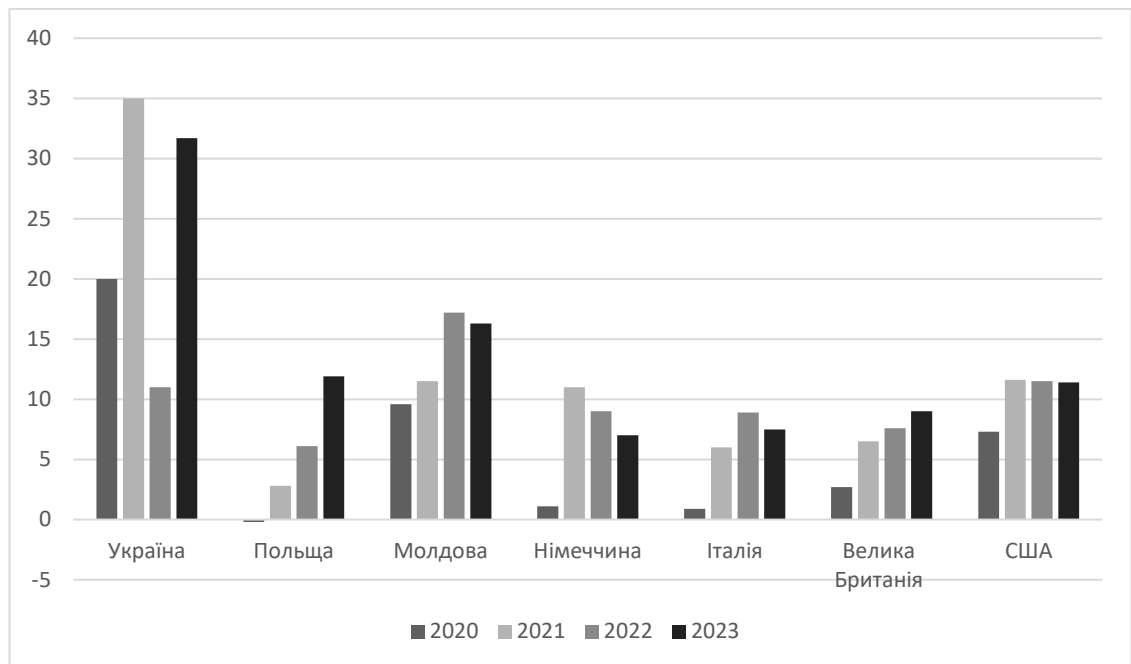

Рис. 2.7. Динаміка віддачі власного капіталу за вибіркою досліджуваних країн в 2020-2023 рр.

Джерело: складено за даними [62].

Рентабельність власного капіталу (ROE) — це показник фінансової ефективності, який розраховується шляхом ділення чистого прибутку на власний капітал. Оскільки акціонерний капітал дорівнює активам компанії за вирахуванням її боргу, ROE вважається прибутковістю чистих активів.

ROE вважається показником прибутковості корпорації та її ефективності в отриманні прибутку. Чим вищий ROE, тим ефективніше керівництво компанії отримує прибуток і зростає за рахунок власного фінансування.

Банківський сектор України, враховуючи підвищені ризики, демонструє найвищий рівень рентабельності. Також порівняно вищу рентабельність має банківська система Молдови. Серед розвинених країн найвищий рівень рентабельності має банківська система США, не дивлячись на найнижчі показники кредитного ризику.

Порівняти активність міжнародного кредитування за окремими країнами дозволяють дані рис. 2.8.

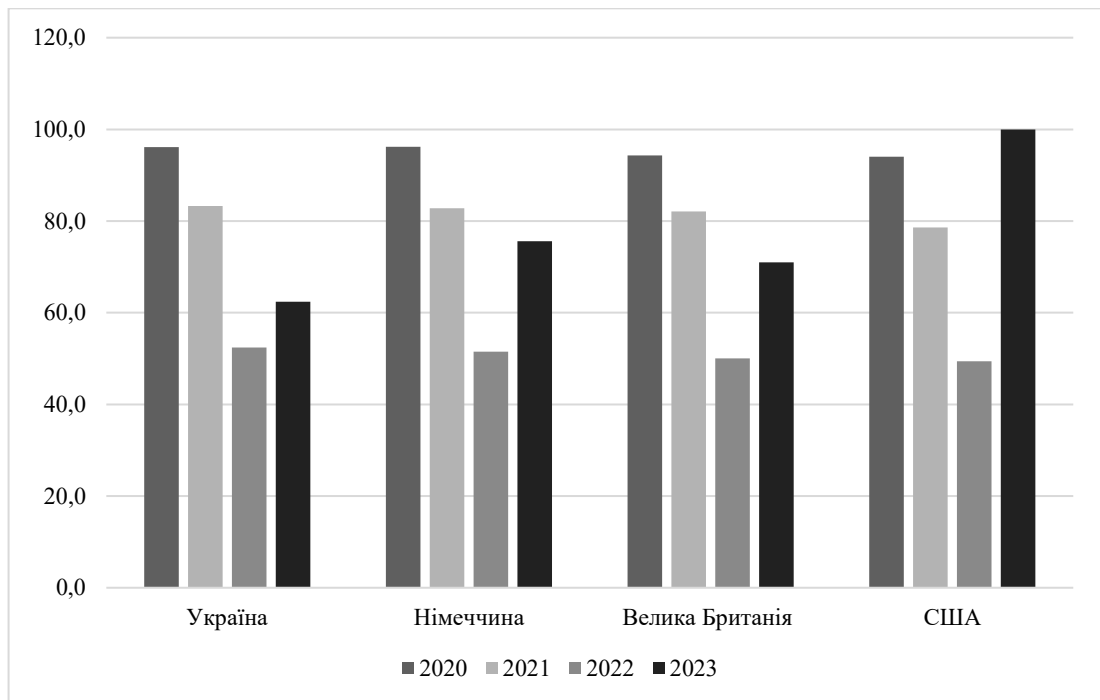

Рис. 2.8. Динаміка частки кредитів, наданих у національну економіку за вибіркою досліджуваних країн в 2020-2023 рр.

Джерело: складено за даними [62].

Як зазначалося вище, банки України переважно кредитують національний бізнес. Також така ситуація характерна і для Німеччини, хоча частка кредитування нерезидентів в окремі періоди наближається до 20%. Більш активними у кредитуванні економік інших країн були США та Велика Британія. Однак банки США в 2023 році кредитували виключно резидентів. Також варто додати, що й інші банківські системи підвищили рівень кредитування резидентів, відповідно частка кредитів, що надані нерезидентам скоротилася.

В цілому можна дійти висновку, що за рівнем прибутковості банківська система України є найбільш конкурентоспроможною та привабливою для

інвестицій, однак рівень ризику залишається занадто високим, що є стримуючим фактором іноземних інвестицій в банківську систему України.

Висновки до Розділу 2

У другому розділі охарактеризовані основні тенденції розвитку міжнародного банкінгу; проведено оцінювання форм міжнародного банкінгу та здійснено порівняльний аналіз результатів фінансової діяльності окремих банківських систем.

Початковий поштовх до зростання в середині 1980-х збігся з дерегуляцією фінансової системи великих економік. Швидке зростання з початку 2000-х років тривало до свого піку в 35 трильйонів доларів США в першому кварталі 2008 року, а потім почався зворотний розвиток. Глобальна фінансова криза (GFC), яка почалася в середині 2007 року, призвела до припинення міжнародної банківської діяльності, яка тривала до четвертого кварталу 2016 року, де вона досягла 27 трильйонів доларів США, перш ніж почала відновлюватися, досягнувши 36 трильйонів доларів США до першого кварталу 2016 року.

Сучасний ландшафт міжнародного банківського бізнесу формується наступним:

- 1) середній розмір банківських активів зріс у шість разів, з 502 мільярдів доларів США у 1996 році до понад 3 трильйонів доларів США у 2024 році;
- 2) японські банки домінували в рейтингу 10 найкращих банків з кінця 1980-х років, і їхнє домінування тривало навіть у другій половині 1990-х років, про що свідчить рейтинг 1996 року;
- 3) транснаціональні банки США та Європи значною мірою витіснили японські банки у світових рейтингах у 2000-х та на початку 2010-х років;

- 4) відбулося підвищення рейтингу завдяки M&A діяльності між банками;
- 5) сучасний етап характеризується зростанням значущості китайських банків у світовому рейтингу. Велика четвірка китайських банків (Industrial and Commercial Bank of China, China Construction Bank, Agricultural Bank і Bank of China) виникла на початку 2010-х років і з середини 2010-х років почала домінувати у світових рейтингах.

Скорочення кількості банків іноземних банківських груп за рахунок переходу в інші групи (Альфа до банків з державною часткою, Ідея та БТА Банк – до банків з приватним капіталом) зумовили скорочення ринкової частки іноземних банківських груп. Банки іноземних банківських груп отримують високий рівень чистої процентної маржі, проте рентабельність мають нижчу або на середньому рівні. Станом на 01.01.2019 ці банки мали вищий рівень ліквідності, однак за 5 років ситуація змінилася – показники ліквідності всіх груп знаходяться на приблизно однаковому рівні.

За результатами порівняльного аналізу результатів фінансової діяльності окремих банківських систем встановлено, що за рівнем прибутковості банківська система України є найбільш конкурентоспроможною та привабливою для інвестицій, однак рівень ризику залишається занадто високим, що є стримуючим фактором іноземних інвестицій в банківську систему України.

РОЗДІЛ 3

ОБҐРУНТУВАННЯ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ

МІЖНАРОДНОГО БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ

3.1. Обґрунтування форм міжнародного банківського бізнесу

Як зазначено в попередньому розділі, міжнародна банківська діяльність може здійснюватися в різних банківських формах. Вони різняться залежно від банківської діяльності, дозволеної відповідно до кожної ліцензії, та необхідних фінансових зобов'язань. Кожна форма підходить для конкретного сценарію. Банки обирають відповідну форму закордонної присутності залежно від стратегічної причини експансії на той чи інший зовнішній ринок. Таким чином, зазвичай існує тісний зв'язок між причинами та організаційними формами іноземної присутності. В табл. 3.1 пояснюються причини міжнародної експансії банків та організаційні форми їхньої діяльності за кордоном. Для кожної мотивації інтернаціоналізації може бути більше однієї банківської філії.

Обґрунтування форм міжнародного банківського бізнесу залежно від цілей та обмежень наведено в таблиці 3.1.

Першою та мабуть найважливішою метою міжнародної експансії є розширення кола клієнтів.

Слідування за клієнтом або оборонна експансія може бути насамперед у формі кореспондентського банківського обслуговування, яке вимагає лише мінімальної присутності на цільовому ринку. Якщо стратегічний бізнес-клієнт банку розширює свій бізнес в іноземній країні як ринок входних ресурсів і виробничий центр або як вихідний ринок, банк повинен створити банківську форму, яка підходить для ефективного надання відповідних послуг клієнту на зовнішньому ринку. Якщо фінансування та інші фінансові послуги можуть надаватися з головного офісу банку, тоді кореспондентських банківських послуг, доповнених представництвом, може бути достатньо.

Таблиця 3.1.

Обґрунтування форм міжнародного банківського бізнесу залежно від цілей та обмежень

Передумови та цілі	Форми	Переваги	Недоліки
Міжнародна експансія, орієнтована на клієнтів	Кореспондентський банк/представництво	Простота створення та незначні витрати	Обмежені обсяги діяльності та послуги
Економія за рахунок масштабів	Спільне підприємство	Краща підтримка клієнтів, чіткий фокус, стратегічне партнерство, може обійти вхідні бар'єри	Важка координація, можливі конфлікти з партнерами
	Іноземна філія	Послідовність корпоративної культури; впізнаваність торгової марки на всіх ринках	Повільний прогрес; залучення значних ресурсів; труднощі координації; необмежена відповідальність (без обмежень)
	Дочірній банк	Швидке проникнення на цільовий ринок; обмежена відповідальність (обмежування)	Витрати на придбання вищі за ринкову вартість; може бути місцевий опір
Регуляторний арбітраж	Іноземне відділення для євровалютних операцій (Євробанк)	Прямий доступ до ринку євровалют; краще управління короткостроковим балансом	Роздрібні клієнти на місцевому ринку не обслуговуються
Диверсифікація			
Доступ до ринку євровалют	Офшорний банківський підрозділ / Міжнародна банківська установа	Процес створення швидкий і з низькими витратами; всі бізнес-рішення можуть бути прийняті на території та заброньовані на території країни; відсутність або низький корпоративний податок і регулювання	Посилення контролю за розташуванням податкових гаваней; пропозиція G7 мінімально 15% ставки корпоративного податку

Джерело: складено за даними [63].

Крім фінансування, представництво може надавати інформацію про місцевий ринок і фінансові консультації. Перевагою цього підходу є менші

витрати ресурсів, які можна легко скасувати, якщо обставини зміняться. Але недоліком є те, що спектр послуг, які можна надати, обмежений. Якщо розширення, орієнтоване на клієнта, є конкретним проектом і вимагає більшої фінансової діяльності на цільовому ринку, тоді можна розглянути іншу, таку як альянс (спільне підприємство). Можна укласти альянс з місцевим банком на приймаючому ринку для створення спільного банку, який надаватиме необхідні послуги клієнту на цільовому ринку. Цілком можливо, що прихильність клієнта може бути доведена як довгострокове підприємство, і що цільовий банківський ринок може стати привабливим місцем для розширення. Одним із недоліків банку спільного підприємства є потенційні конфлікти з місцевим банком-партнером, якщо інтереси двох банків у партнерстві розходяться. Також можуть виникнути труднощі з координацією роботи з банком-партнером, особливо якщо між партнерами існує значна різниця в рівнях банківського рівня.

Після першого контакту з цільовим ринком, якщо потрібна довгострокова присутність, банк може вийти за межі партнерства банківської діяльності та створити більш постійну структуру, таку як іноземне відділення або дочірнє банківське підприємство. Ці форми банківської присутності дозволили б банку обслуговувати своїх клієнтів і місцевих клієнтів. Однак значні кошти та час, необхідні для такої значної експансії на зовнішній ринок, мають бути виправдані довгостроковою стратегією банку.

Якщо метою міжнародної експансії є досягнення економії на масштабах, одним із варіантів є створення іноземних філій із повним набором послуг. Міжнародна експансія є єдиним реалістичним варіантом для банків, розташованих у відносно невеликих економіках, щоб розвивати свій бізнес. Для австралійських банків розширення на сусідній ринок Нової Зеландії було одним із таких варіантів досягнення ефекту масштабу. Після успішного встановлення діяльність іноземних філій може доповнювати внутрішні операції, дозволяючи банку досягти економії на масштабах комерційної (та інвестиційної) банківської діяльності та скорочення загальних операційних

витрат. Крім того, такий підхід забезпечує узгодженість корпоративної культури в усіх закордонних філіях, що важливо, якщо банк бажає використовувати свою франчайзингову цінність і бренд. Однак недоліком цього підходу є потенційний місцевий опір, особливо в роздрібному банківському просторі, значні вимоги до ресурсів і часу, а також потенційні труднощі з координацією. Крім того, існує ймовірність того, що фінансові труднощі, що випливають із зарубіжної філії, потягнуть за собою всю банківську організацію. Оскільки іноземні філії юридично є частиною материнського банку, їхні зобов'язання повинні бути гарантовані материнським банком у разі потреби. Наприклад, у 1995 році банк Barings розпався через зростаючі збитки його філії в Сінгапурі. Трейдер-шахрай зумів накопичити 825 мільйонів фунтів стерлінгів у вигляді збитків від нехеджованої спекулятивної торгівлі ф'ючерсами на індекс Nikkei 225, які лондонський материнський банк не міг погасити.

Іноземні дочірні компанії та спільні банківські підприємства також можуть бути розглянуті для розширення економії за рахунок масштабу. Продукти та процеси, розроблені в штаб-квартирі, можуть бути передані іноземним дочірнім компаніям і спільним банкам, заощаджуючи витрати на розробку продукту при розгортанні його на зовнішньому ринку. Однак ці форми банківського обслуговування з повним набором послуг не пропонують додаткових переваг, які мають іноземні філії, таких як прищеплення корпоративної культури, послідовність операційних процедур та інтеграція з глобальною мережею банку.

Регулювання арбітражу є ще однією мотивацією для міжнародної експансії банку. Банки в більш обтяжливому внутрішньому регулюючому середовищі зазвичай стикаються з відносно обмеженим обсягом діяльності та вищими витратами на здійснення фінансового посередництва через дотримання нормативних вимог.

Перенесення частини їхньої діяльності до юрисдикцій (або закладів, таких як IBF), які дозволяють більш ефективні з оподаткування операції,

знизить загальну вартість бізнесу. Крім того, це дозволить банкам ефективніше конкурувати з міжнародними конкурентами, штаб-квартири яких розташовані в юрисдикціях із низьким рівнем регулювання. Офшорні банківські підрозділи можуть підійти для цієї мети. OBU можуть бути такими ж простими, як поштова адреса в офшорному фінансовому центрі, якщо все, що потрібно, це скористатися перевагами низького оподаткування та статусу регулювання в приймаючій юрисдикції. Усі рішення про інвестиції та фінансування приймаються та виконуються в головному офісі вдома, але для цілей оподаткування ця діяльність обліковується OBU. Офшорні фінансові центри, в яких розміщені ці об'єкти, не встановлюють регулювання цієї офшорної діяльності та пропонують дуже низькі або навіть нульові ставки корпоративного податку.

Іноземні філії також можуть бути корисними, якщо довгострокова стратегія міжнародної експансії включає повну банківську присутність на цільових іноземних ринках. Наприклад, експансія американських банків на зовнішні ринки з 1960-х років була частково мотивована бажанням уникнути обов'язкових і дорогих внутрішніх нормативних актів.

Диверсифікація операцій з активами та пасивами також важлива для інтернаціоналізації банків. Щоб зменшити кредитний ризик своїх кредитних портфелів, комерційний банк може розглянути можливість придбання іноземних активів, включаючи кредитні портфелі, на бажаному цільовому ринку, переважно за рахунок місцевих джерел на приймаючому ринку. Придбання існуючого іноземного банку як іноземної дочірньої компанії з повною власністю (або принаймні з контрольним пакетом акцій у випадку спільного підприємства) є відповідним варіантом. Перевагою цього підходу є потенційно швидкий темп проникнення на ринок і доступ до цільового ринку як для операцій з активами, так і для пасивів. Це сприятиме диверсифікації загального ризику консолідованих банківських операцій. Однак витрати, пов'язані з діяльністю M&A, можуть бути значними, оскільки ціни поглинання можуть бути набагато вищими за ринкову ціну цільового банку.

Крім того, може виникнути місцевий опір операції поглинання, особливо якщо цільовий банк має базу лояльних клієнтів.

Якщо банк бажає диверсифікувати свої короткострокові активи та пасиви (наприклад, свої позиції на грошовому ринку), то необхідним є відповідний доступ до міжнародного грошового ринку. Через традиційну позабіржову природу організації грошових ринків банку потрібна постійна фізична присутність у місці, де відбувається така діяльність на грошовому ринку, наприклад у Лондоні, Гонконгу та Сінгапурі. Щоб бути в курсі поточних ринкових тенденцій, учасники ринку мають бути видимими та з ними легко зв'язуватися (традиційно по телефону до появи передових мереж зв'язку). Створюється спеціальна іноземна філія (або OBU) для роботи з євровалютою. Така іноземна філія відрізнятиметься від іноземних дочірніх компаній або інших іноземних філій банку в тому самому місці, що перша не націлена на обслуговування місцевих роздрібних клієнтів.

Доступ до ринку євровалюти важливий для міжнародних банків, оскільки він пропонує конкурентоспроможні ціни для обох сторін операцій з управління ліквідністю, не кажучи вже про різні інструменти хеджування процентних і валютних ризиків. Через позабіржовий характер ринку євровалюти та традиційний голосовий зв'язок фізична присутність у місці розташування ринку євровалюти була обов'язковою для ефективної участі на ринку. Багатонаціональні банки створили спеціально створені іноземні філії в офшорних ринкових центрах, щоб діяти як євробанки для участі в операціях в євровалюті. Також офшорні підрозділи були створені з метою мінімізації податків. Проте нещодавні ініціативи ОЕСР обмежують корисність офшорних підрозділів, оскільки вони спрямовані на досягнення глобальної мінімальної ставки корпоративного податку в 15%. Це зменшить привабливість податкових пільг створення ОБУ.

3.2. Моделювання впливу активності міжнародного кредитування на прибутковість банківського сектора

Для оцінювання впливу активності банків на ринку міжнародного кредитування цей чинник буде включено до регресійної моделі, де незалежною змінною виступатиме рівень рентабельності:

$$R_{j,i} = C + a_1 NPL_i + a_2 IntL_i + \varepsilon_i \quad (3.1)$$

де $R_{j,i}$ – показник рентабельності окремої країни ($i=1 \dots 20$); j – показник рентабельності активів чи капіталу ($j=1,2$);

NPL_i – частка недохідних кредитів у кредитному портфелі окремої країни i ;

$IntL_i$ – частка кредитування внутрішньої економіки окремої країни i .

Для перевірки впливу чинника міжнародного банківського бізнесу будуть побудовані такі моделі:

1. Просторова (дані за окремими країнами на останню звітну дату).
2. Часова для окремих країн, які є активними в кредитуванні нерезидентів.

Вихідні дані для побудови просторової моделі наведені в табл. 3.2.

Таблиця 3.2.

Вихідні дані для моделювання впливу активності банків на ринку міжнародного кредитування на показники рентабельності за підсумками

2023 р. (складено за даними [61])

№	Країна	Кредитування національної економіки	Частка непрацюючих кредитів	Віддача активів	Віддача капіталу
1	2	3	4	5	6
1	Австралія	72,4	0,7	0,9	10,9
2	Австрія	84,9	3,8	0,9	10,4
3	Бельгія	59,9	1,8	0,8	9,4

Продовження таблиці 3.2

1	2	3	4	5	6
4	Канада	55,6	0,3	1,2	18,1
5	Кіпр	83,2	7,7	0,5	5,7
6	Данія	84,8	1,1	0,3	3,9
7	Франція	65,9	10,3	0,3	5,4
8	Німеччина	82,1	0,1	0,7	11
9	Греція	87,3	6,5	1,4	13,1
10	Індія	92,7	5	1,4	12,2
11	Казахстан	98,3	4,8	4,4	32,6
12	Корея	91,8	0,2	0,7	6,6
13	Латвія	76,8	1,8	1,3	12,8
14	Словаччина	90,9	1,9	1	8,2
15	ПАР	92,2	4,5	1,5	13,5
16	Іспанія	47,7	3,1	0,9	9,8
17	Туреччина	98	2	4,9	37,9
18	Україна	96,2	31,7	4,5	35
19	Велика Британія	50	1	0,5	7,6
20	США	78,4	0,7	1,3	11,5

Як свідчать дані табл. 3.2, є країни, що переважно орієнтовані на внутрішнє кредитування (Індія, Казахстан, Корея, Словаччина, ПАР, Туреччина та Україна). У цих країнах більше 90% банківських кредитів спрямовано на внутрішній ринок.

В окрему групу можна виділили країни, де внутрішнє кредитування складає 80-90% – це Австрія, Кіпр, Данія, Німеччина та Греція.

Є низка країн, які також більше здійснюють кредитування внутрішньої економіки, проте частка кредитування нерезидентів також складає відчутний рівень. Для таких країн частка внутрішнього кредитування складає 70-80% (Австралія, Латвія, США).

Також є низка країн у досліджуваній сукупності, в яких частка кредитування внутрішньої економіки менша 60%: Бельгія, Канада, Франція, Іспанія та Велика Британія).

Аналізуючи виділені групи можна дійти висновку, що орієнтовані на внутрішнє кредитування переважно економіки, що розвиваються; у той час як багато банківських секторів розвинених економік більш активно здійснюють кредитування також і нерезидентів.

Ураховуючи зазначене вище, можна припустити, що розвинені банківські системи більш активно кредитують нерезидентів для зростання власної прибутковості, у той час, як у перехідних економіках та економіках, що розвиваються необхідний рівень прибутковості можна отримати на внутрішньому ринку. У разі підтвердження цього припущення коефіцієнт a_2 з рівняння 3.1. буде позитивним та статистично значущим

Результати моделювання за першою, просторовою моделлю неведені в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3.

Результати моделювання впливу виділених чинників на показники рентабельності банків досліджуваних країн за підсумками 2023 р. (складено автором за даними [61])

Показники	Залежна змінна – віддача активів		Залежна змінна – віддача капіталу	
Константа	-1,87812	0,18404569	-4,98148	0,63211658
Рівень проблемної заборгованості	0,038226	0,04058407	0,208362	0,12719089
Частка кредитування внутрішньої економіки	0,069865	0,09336173	0,495748	0,11236955
R-квадрат	0,396397		0,305305	
Значущість F	0,01369		0,045211	

Інтерпретуючи результати моделювання, викладені в таблиці 3.3., варто зазначити наступне. Моделі в цілому є недостатньо точними, проте статистично значущими. Це означає, що на рентабельність, крім виділених, впливають також і інші чинники.

Кращі показники як щодо рівня точності, так і до рівня надійності (значущості окремих коефіцієнтів) демонструє 1 модель, де незалежною змінною є віддача активів.

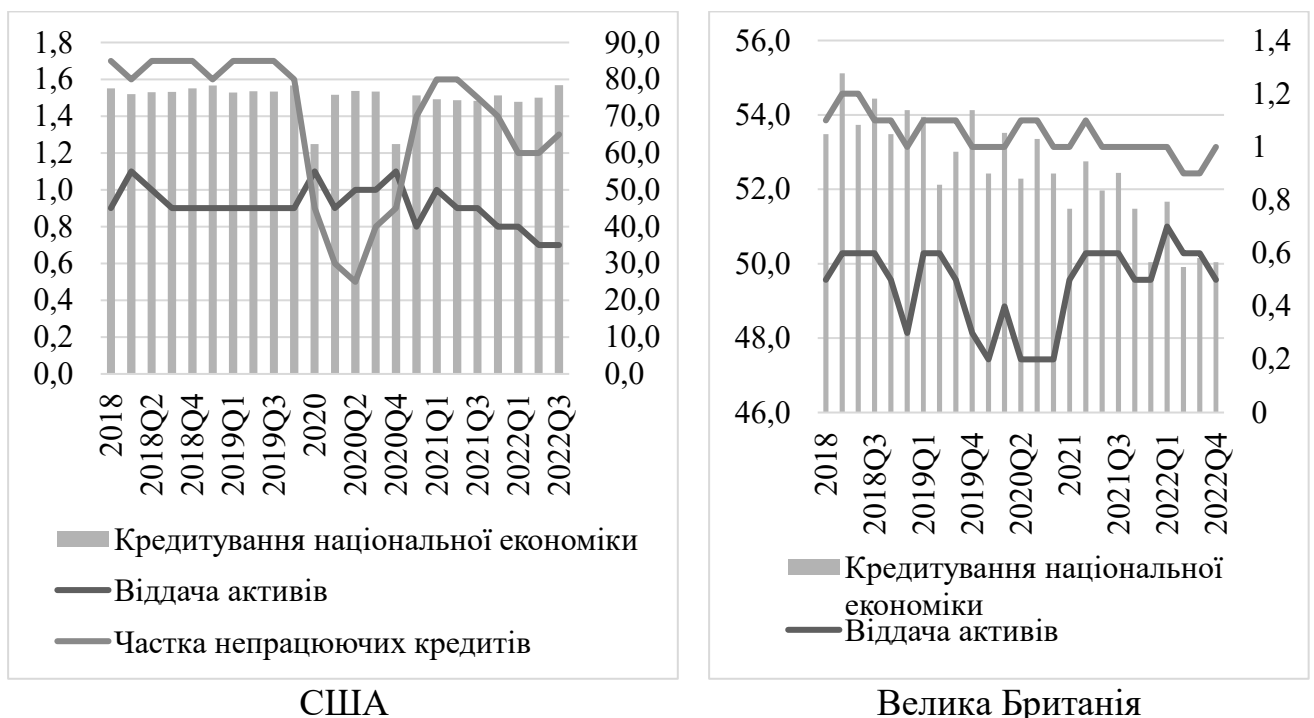
Рівень проблемної заборгованості чинить позитивний вплив на рентабельність – більший ризик дозволяє збільшити рентабельність.

Також із результатів моделювання слідує, що банківські системи, які мають вищу частку кредитування внутрішньої економіки є більш

рентабельними. Це можна пояснити тим, що на внутрішній ринок орієнтовані переважно економіки, що розвиваються, та перехідні; більший ризик в таких економіках асоціюється з підвищеною рентабельністю.

Отже, розвиток міжнародного банківського бізнесу може стати чинником зростання прибутковості для розвинених економік.

Для подальшого підкріплення або спростування цієї гіпотези проаналізуємо показники для Великої Британії та США (рис. 3.3).

США

Велика Британія

Рис. 3.1. Вихідні дані для моделювання впливу активності банків на ринку міжнародного кредитування на показники рентабельності за період 2018-2023 рр.

За даними рис.3.3. можна констатувати наявність коливань показників прибутковості та ризикованості банківської системи США. У той час як частка кредитування внутрішньої економіки є відносно стабільною.

Банківський сектор Великої Британії характеризується більшим рівнем коливання всіх досліджуваних показників.

Результати моделювання для цих банківських систем наведено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4.

Результати моделювання впливу виділених чинників на показники рентабельності банків досліджуваних країн за період 2018-2022 рр. (складено автором за даними [61])

Показники	Залежна змінна – віддача активів			
	США		Велика Британія	
Константа	1,89647	9,28E-05	2,028544	0,11583721
Рівень проблемної заборгованості	-	н.з.	0,73222	0,1037433
Частка кредитування внутрішньої економіки	-0,0131	0,015187	-0,04402	0,0519892
R-квадрат	0,25005		0,20115	
Значущість F	0,015187		0,1002	

Дані таблиці 3.4. свідчать про невисоку точність побудованих моделей. Іншими словами, на рентабельність активів банків чинять вагомий вплив інші чинники (крім включених до моделі). Водночас для обох досліджуваних країн зростання кредитування внутрішньої економіки на статистично значущому рівні призводить до зниження рентабельності. Таким чином, можна підтвердити висновок щодо позитивного впливу розвитку міжнародного банківського бізнесу на рентабельність сектору.

Висновки до Розділу 3

Фінансові санкції, поряд з економічними санкціями, є компонентами інструментарію, який використовують уряди як частину міжнародної дипломатії. Використання санкцій, особливо фінансових, зросло за останні сімдесят років. Зазначене пов'язано зі зростанням рівня глобалізації фінансових ринків. Окрему увагу приділено відключенню банків від системи SWIFT. Доведено, що ці заходи спрямовані на підвищення ефективності управління ризиками легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення, актуальність яких значно зросла в умовах повномасштабної збройної агресії проти України та посилення глобального санкційного режиму проти агресора і країн, що надають йому підтримку.

Для оцінювання впливу активності міжнародного кредитування на прибутковість банківського сектора економіки в роботі побудовано регресійну моделі, де в якості незалежної змінної включено показники рентабельності, а до залежних змінних – показник якості кредитів та частки кредитування внутрішньої економіки в кредитному портфелі. На цій основі встановлено, що банківські системи, які мають вищу частку кредитування внутрішньої економіки, є більш рентабельними. Це можна пояснити тим, що на внутрішній ринок орієнтовані переважно економіки, що розвиваються, та перехідні; більший ризик в таких економіках асоціюється з підвищеною рентабельністю. Отже, розвиток міжнародного банківського бізнесу може стати чинником зростання прибутковості для розвинених економік.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження зроблено низку висновків та узагальнень.

1. Охарактеризовано теоретичні основи взаємозв'язку між міжнародною торгівлею та фінансами. Останні теоретичні моделі підкреслюють роль фінансових ринків у міжнародній торгівлі, які можуть дозволити отримати порівняльну перевагу та створити іноземний попит на вироблені товари. Експорт передбачає безповоротні витрати, тому лише фірми з достатньою ліквідністю можуть дозволити собі покрити такі витрати.

2. Встановлено, що міжнародний банківський бізнес є складовою міжнародних фінансів та міжнародної монетарної економіки. Визначено, що Міжнародний банківський бізнес представляє собою здійснення банківської діяльності в умовах, коли а) фінансові ресурси перетинають кордон; б) контрагенти належать до юрисдикції різних країн; в) виконання операції з валютними цінностями. Виділені такі основні складові міжнародного банківського бізнесу – надання позичок, залучення ресурсів, інвестиції, розрахункові операції, приватний банкінг та оцінка ризиків (кредитні, ринкові, комплаєнс).

3. У роботі надано характеристику нормативно-правового забезпечення міжнародного банківського бізнесу. Визначено, що міжнародний банківський бізнес потребує врахування міжнародних правил та процедур, а також знання й слідування національним законодавчим вимогам. При цьому необхідно враховувати вимоги законодавства, які існують в країнах, де банк здійснює свою діяльність.

4. Визначено та обґрунтовано тенденції розвитку міжнародного банківського бізнесу. Обсяги транскордонного банкінгу залежать від стану світової економіки: вони суттєво скоротилися після світової економічної кризи з подальшим відновленням. Нині ці показники коливаються з огляду на

геополітичну нестабільність. У роботі досліджено, як змінився ландшафт міжнародного банківського бізнесу за останні три десятиліття: домінування японських банків, змінювалося переважанням європейських та американських банків. Нині серед топ-10 транснаціональних банків лідируючі позиції посідають банки Китаю.

5. У роботі виділено та проаналізовано основні форми міжнародного банківського бізнесу: кореспондентські відносини; представництва; філії; дочірні та афілійовані банки. На цій основі визначено, що українські банки мають достатньо розгалужену мережу міжнародних кореспондентських відносин. Банки віддають перевагу великим банківським групам, що дозволяє здійснювати перекази у більшості валют у більшість країн світу. Встановлено, що в Україні діють 9-ть представництв банків інших країн. Рівень капіталізації банків іноземних банківських груп є вищим, що свідчить про захищеність їх кредиторів та вкладників. Ризикованість активів цих банків також є меншою порівняно з іншими групами. Банки іноземних банківських груп отримують високий рівень чистої процентної маржі, проте рентабельність мають нижчу або на середньому рівні.

6. За результатами порівняльного аналізу результатів фінансової діяльності окремих банківських систем встановлено, що банки України переважно кредитують національний бізнес. Також така ситуація характерна і для Німеччини, хоча частка кредитування нерезидентів в окремі періоди наближається до 20%. Більш активними у кредитуванні економік інших країн були США та Велика Британія. Однак банки США в 2023 році кредитували виключно резидентів. Також варто додати, що й інші банківські системи підвищили рівень кредитування резидентів, відповідно частка кредитів, що надані нерезидентам скоротилася. В цілому доведено, що за рівнем прибутковості банківська система України є найбільш конкурентоспроможною та привабливою для інвестицій, однак рівень ризику залишається занадто високим, що є стримуючим фактором іноземних інвестицій в банківську систему України.

7. Залежно від цілей міжнародних інвестицій (міжнародна експансія, орієнтована на клієнтів; економія за рахунок масштабів; регуляторний арбітраж; диверсифікація та доступ до ринку євровалют) обґрунтовано форми реалізації міжнародного банківського бізнесу (кореспондентський банк/представництво; спільне підприємство; іноземна філія; дочірній банк; іноземне відділення для євровалютних операцій (Євробанк) або офшорний банківський підрозділ / міжнародна банківська установа)

8. У роботі проведено моделювання впливу активності міжнародного кредитування на прибутковість банківського сектора. За результатами такого аналізу доведено позитивний вплив розвитку міжнародного банківського бізнесу на рентабельність сектору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

-
- 1 Krugman, P. R. (1979): “Increasing returns, monopolistic competition, and international trade”, *Journal of International Economics*, 9, 469-479.
 - 2 Helpman, E. (1981): “International trade in the presence of product differentiation, economies of scale and monopolistic competition: A Chamberlin-Heckscher-Ohlin approach”, *Journal of International Economics*, 11, 305-340.
 - 3 Melitz, M. J. (2003): “The impact of trade on intra-industry reallocations and aggregate industry productivity”, *Econometrica*, 71, 1695-1725.
 - 4 Felbermayr, G. J. and Kohler, W. (2006): “Exploring the intensive and extensive margins of world trade”, *Review of World Economics*, 142, 642-674.
 - 5 Hummels, D. and Klenow, P. J. (2005): “The variety and quality of a nation’s exports”, *American Economic Review*, 95, 704-723.
 - 6 Helpman, E., Melitz, M. and Rubinstein, Y. (2008): “Estimating trade flows: Trading partners and trading volumes”, *Quarterly Journal of Economics*, 123, 441-487.
 - 7 Besedesh, T., Kim, B.-C. and Lugovskyy, V. (2014): “Export growth and credit constraints”, *European Economic Review*, 70, 350-370.
 - 8 Minondo, A. and Requena, F. (2012): “The intensive and extensive margins of trade: Decomposing exports growth differences across Spanish regions”, *Investigaciones Regionales—Journal of Regional Research*, 23, 53-76.
 - 9 Stein, J. C. (2003): “Agency, information and corporate investment”, in Constantinides, G. M., Harris, M. and Stulz, R. (eds.), *Handbook of the Economics of Finance* (vol. 1, Part 1). North Holland, Amsterdam, 111-165.
 - 10 Chor, D. and Manova, K. (2012): “Off the cliff and back? Credit conditions and international trade during the global financial crisis”, *Journal of International Economics*, 87, 117-133.
 - 11 Bordo, M. D. and Rousseau, P. L. (2012): “Historical evidence on the finance-trade-growth nexus”, *Journal of Banking & Finance*, 36, 1236-1243.

-
- 12 Rajan, R. G. and Zingales, L. (2003): "The great reversals: The politics of financial development in the twentieth century", *Journal of Financial Economics*, 69, 5-50.
 - 13 Stiebale, J. (2011): "Do financial constraints matter for foreign market entry? A firm-level examination", *The World Economy*, 34, 123-153.
 - 14 Fazzari, S. M., Hubbard, R. G. and Petersen, B. C. (1988): "Financing constraints and corporate investment", *Brookings Papers on Economic Activity*, 1, 141-206.
 - 15 Bernanke, B. and Gertler, M. (1990): "Financial fragility and economic performance", *Quarterly Journal of Economics*, 105, 87-114
 - 16 Clementi, G. L. and Hopenhayn, H. A. (2006): "A theory of financing constraints and firm dynamics", *Quarterly Journal of Economics*, 121, 229-265.
 - 17 Myers, S. C. and Majluf, N. S. (1984): "Corporate financing and investment decisions when firms have information that investors do not have", *Journal of Financial Economics*, 13, 187-221
 - 18 Jaffee, D. M. and Russell, T. (1976): "Imperfect information, uncertainty, and credit rationing", *Quarterly Journal of Economics*, 90, 651-666.
 - 19 Stiglitz, J. E. and Weiss, A. (1981): "Credit rationing in markets with imperfect information", *American Economic Review*, 71, 393-410.
 - 20 Akerlof, G. A. (1970): "The market for 'lemons': Quality uncertainty and the market mechanism", *Quarterly Journal of Economics*, 84, 488-500.
 - 21 Fazzari, S. M., Hubbard, R. G. and Petersen, B. C. (1988): "Financing constraints and corporate investment", *Brookings Papers on Economic Activity*, 1, 141-206.
 - 22 Carreira, C. and Silva, F. (2010): "No deep pockets: Some stylized empirical results on firms' financial constraints", *Journal of Economic Surveys*, 24, 731-753.
 - 23 Bernanke, B. and Blinder, A. (1988): "Credit, money, and aggregate demand", *American Economic Review, Papers and Proceedings*, 78, 435-439.

-
- 24 Townsend, R. M. (1979): “Optimal contracts and competitive markets with costly state verification”, *Journal of Economic Theory*, 21, 265-293.
- 25 Whited, T. M. (1992): “Debt, liquidity constraints, and corporate investment: Evidence from panel data”, *Journal of Finance*, 47, 1425-1460
- 26 Manova, K. and Yu, Z. (2016): “How firms export: Processing vs. ordinary trade with financial frictions”, *Journal of International Economics*, 100, 120-137.
- 27 Baldwin, R. E. (1989): “The political economy of trade policy”, *Journal of Economic Perspectives*, 3, 119-135.
- 28 Kletzer, K. and Bardhan, P. (1987): “Credit markets and patterns of international trade”, *Journal of Development Economics*, 27, 57-70.
- 29 Melitz, M. J. (2003): “The impact of trade on intra-industry reallocations and aggregate industry productivity”, *Econometrica*, 71, 1695-1725.
- 30 Stiebale, J. (2011): “Do financial constraints matter for foreign market entry? A firm-level examination”, *The World Economy*, 34, 123-153.
- 31 Berman, N. and Héricourt, J. (2010): “Financial factors and the margin of trade: Evidence from cross-country firm level data”, *Journal of Development Economics*, 93, 206-217.
- 32 Poncet, S., Steingress, W. and Vandenbussche, H. (2010): “Financial constraints in China: Firm-level evidence”, *China Economic Review*, 21, 411-422.
- 33 Miriam Bruhn. (2017). URL: International Banking. <http://www.worldbank.org/financialdevelopment>
- 34 RMS Manual of Examination Policies 11.1-1 International Banking (1/18). Federal Deposit Insurance Corporation
- 35 Chapter 1. International Banking: Functions, Theories, and Types. International Banking Downloaded from www.worldscientific.com
- 36 Bank for International Settlements (BIS, 2022), Triennial central bank survey of foreign exchange and Over-the-Counter (OTC) derivatives markets in 2022. <https://www.bis.org/statistics/rpfx22.htm>.
- 37 International Chamber of Commerce. URL: <https://iccwbo.org/>

38 Закон України «Про банки і банківську діяльність». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 5-6, ст.30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>

39 Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо споживчих кредитів, наданих в іноземній валюті» від 13 квітня 2021 року № 1381-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1381-20#Text>

40 Постанова НБУ Про затвердження Положення про порядок здійснення банками операцій за акредитивами від 03.12.2003 № 514. 03.12.2003 № 514. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1213-03#Text (дата звертання 01.05.2024)

41 Закон України «Про режим іноземного інвестування». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звертання 01.05.2024)

42 SWIFT. ISO 20022. URL: <https://www.swift.com/standards/iso-20022>

43 Закон України «Про платіжні послуги». 1591-IX. Редакція від 01.04.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>

44 The Basel Committee on Banking Supervision (BCBS). URL: <https://www.bis.org/bcbs/>

45 Постанова Правління НБУ «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» від 30.06.2016 № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (дата звертання 01.05.2024)

46 Постанова Правління НБУ «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» 28.08.2001 № 368 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (дата звертання 01.05.2024)

47 Постанова Правління НБУ «Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах» 11.06.2018 № 64 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text>

48 Закон України «Про Національний банк України». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 29, ст.238. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звертання 01.05.2024)

49 Закон України «Про валюту і валютні операції» Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 30, ст.239. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>

50 Bank for International Settlement, Locational banking statistics, URL: <https://www.bis.org/statistics/bankstats.htm?m=2069> (дата звертання 01.05.2024)

51 The Banker, Various issues. URL: <http://thebanker.com>. (дата звертання 01.05.2024)

52 The 10 largest banks in the world in 2024. <https://www.forbesindia.com/article/explainers/the-10-largest-banks-in-the-world/86967/1>

53 Офіційний сайт Приватбанку. URL: <https://privatbank.ua/> (дата звертання 01.05.2024)

54 Офіційний сайт Укрексімбанку. URL: <https://www.eximb.com/> (дата звертання 01.05.2024)

55 Офіційний сайт Уксіббанку. URL: <https://ukrsibbank.com/> (дата звертання 01.05.2024)

56 Закон України «Про банки і банківську діяльність» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звертання 01.05.2024)

57 Про особливості скасування акредитації представництв іноземних банків в Україні в умовах воєнного стану, затверджене постановою НБУ 15.04.2022 № 73

58 Інформація про акредитовані філії/представництва іноземних банків на території України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/institutions?page=2&perPage=5&search=&status=5&uid=&suid=&date from=&date to=&fb date from=&fb date to> (дата звертання 01.05.2024)

59 Ceruttia, E., Dell’Aricciaa, G. and Peria, M. (2007). How banks go abroad: Branches or subsidiaries? *Journal of Banking & Finance*, 31(6), 1669–1692. Euromoney, Various issues, <https://www.euromoney.com>.

60 Наглядова статистика НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звертання 01.05.2024)

61 Обсяги зовнішньої торгівлі. Статистичні дані Міжнародного валютного фонду <https://data.imf.org/?sk=4c514d48-b6ba-49ed-8ab9-52b0c1a0179b&sid=1502896793454>

62 Індикатори фінансової стійкості. Статистичні дані Міжнародного валютного фонду. URL: <https://data.imf.org/?sk=51B096FA-2CD2-40C2-8D09-0699CC1764DA&sId=1411569045760> (дата звертання 01.05.2024)

63 Canals, J. (1997). *Universal Banking*. New York: Oxford University Press, Chapter 9: Internationalisation of Banking, pp. 242–275.